

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling for økonomi- og ledelsesfag

Gerd Kristin Nymoen Thorin

Masteroppgave

Grunnloven og den liberale stemmeretten

Hvordan og hvorfor fikk Norge en så liberal grunnlov i 1814?

Master of Public Administration

2013

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Innhold

INNHold	2
FORORD	4
1. INNLEDNING EN BRED PRESENTASJON AV OPPGAVENS TEMA	7
1.1 OPPGAVENS SENTRALE PROBLEMSTILLING OG HYPOTESER	10
1.2 GJENNOMFØRINGEN AV ARBEIDET MED OPPGAVEN	11
1.3 AVHANDLINGENS OPPBYGGING	15
2. TEORETISK UTGANGSPUNKT	17
3. NOEN GRUNNLEGGENDE HYPOTESER OM ÅRSÅKENE TIL AT NORGE FIKK EN SÅ RADIKAL GRUNNLOV MED LIBERALE STEMMERETTSREGLER	21
4. ULIKE SYN PÅ DEN HISTORISKE BAKGRUNNEN FOR 1814	28
4.1 “FRIHETEN I GAVE” – 1814 SOM RESULTATET AV STORMAKTENES SPILL OG KONFLIKTSITUASJONEN I EUROPA	28
4.2 1814 SOM ET RESULTAT AV FORHOLD I NORGE OG DET NORSKE SAMFUNNET	33
5. NORGES STYREFORM OG POLITISKE SYSTEM VED SLUTTEN AV ENEVOLDSTIDEN OG FREM MOT 1814	36
6. BØNDENE	39
6.1 BØNDENE SOM SAMFUNNSKLASSE I NORGE FRA 1750-1814	39
6.2 BØNDENE PÅ EIDSVOLLSFORSAMLINGEN	41
6.3 EKSEMPLER PÅ BØNDENES DELTAKELSE I DEN LOKALE, POLITISKE KULTUREN	43
7. RADIKAL OG LIBERAL GRUNNLOV	49
STEMMERETTEN	50
8. GRUNNLOVENS POLITISK-IDEOLOGISKE GRUNNLAG I OPPLYSNINGSTIDENS IDEER, NOEN SENTRALE TENKERE SOM VAR OPPHAVET TIL DISSE IDEENE. HVORDAN BLE DISSE IDEENE MOTTATT HOS LEDENDE EMBETSMENN OG ANDRE I NORGE?	55
9. DET NORSKE SELSKAP OG SELSKAPET FOR NORGES VEL	61
10. TEORIER OM HVORDAN POLITISKE IDEER OG NORMER SPRES	63

11. GJELDENDE LOV I NORGE UNDER DANSKETIDEN OG OVERGANGEN FRA ENEVELDE MED KONGELOV TIL EN SKREVEN KONSTITUSJON	67
12. STEMMERETTEN OG ODELSRETTEEN	69
13. FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING.	71
LITTERATURLISTE	72
NORSK SAMMENDRAG	78
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	79

Forord

Det å skrive en masteravhandling med et tema som har sitt utgangspunkt i grunnloven fra 1814, har vært en lang, spennende, utfordrende og ikke minst lærerik prosess og reise fram mot det endelige målet.

Jeg startet med å undersøke grunnlovens utforming, spesielt i forhold til maktfordelingsprinsippet samt andre vesentlige forhold og hvordan den er strukturert. Videre har jeg sett nærmere på dens ideologiske grunnlag og hvordan de arbeidet med sentrale spørsmål på Riksforsamlingen på Eidsvoll. Jeg har hatt som utgangspunkt å betrakte grunnloven som formaliseringen av noen sentrale og bærende ideer. Jeg har etter beste evne forsøkt å ta rede på hvordan disse ideene kunne etablere seg i det norske samfunnet, og få et slikt gjennomslag at det kunne lede til at vi fikk vår unike grunnlov i 1814. Dette arbeidet har bestått av å se nærmere på politiske teorier, ideer og tenkning fra opplysningstiden og å vurdere historiske fakta tilknyttet de politiske strukturene som stod for styringen av Norge. Det har også medført undersøkelse av en rekke interessante forhold preget av både konflikter og samarbeid mellom grupper i det norske samfunn og statsstyre, i den tid som opp mot 1814 innebar mye usikkerhet for det norske folk.

Underveis har jeg fått oppleve hvordan problemstilling og tema har beveget seg frem mot sin endelige utforming, etter mye arbeid med mange ulike spennende deltemaer og spor som har pekt i mange forskjellige retninger. Det har vært en krevende jobb å komme frem til, og velge ut de mest sentrale temaene som måtte med. Jeg har tro på at jeg har valgt ut materiale som bidrar til å belyse oppgavens tema, problemstilling og hypoteser på en god måte.

Det som har vært spennende og morsomt å erfare, er hvordan grunnlovsarbeidet, tidsepoken den ble til i så vel som tiden før, aktørene som var involvert, og den politiske tenkningen og teoriene som disse kan forstås på bakgrunn av, har blitt mer og mer levende for meg mens jeg har jobbet med dette prosjektet. Det har vært nødvendig å gå tilbake i tiden, og sette seg inn i følelsen av den tidens ånd og situasjonen som rådet både i norden og i det norske samfunnet på den tiden, for å få oversikt og forsøke å forstå det hele litt bedre.

Det har vært spennende å få et større innblikk i norsk historie og politisk organisering, og få innsikt i hvordan dette landet har utviklet seg i århundrene før 1814, spesielt når det gjelder hverdagslivet i bygdene og hvordan folket har deltatt i lokalt styre og stell.

I arbeidet med å finne ut mer om de ulike politiske aktørene, har jeg forsøkt å forstå mer av det kompliserte bildet over hvordan mange av de avgjørende hendelsene henger sammen, og til sammen førte til at vi fikk det utrolige året 1814. Dette er sammenhenger som ulike historikere har hatt et veldig forskjellig syn på, og jeg har forsøkt å gå nærmere inn i hva som har preget disse synene og hvordan de har bygget opp sin argumentasjon.

Historieprofessor Geir Lundestad har sagt at “det eneste vi historikere er gode til, er å spå om fortiden”, og det synes jeg oppsummerer godt hvordan det har vært å jobbe med denne oppgaven, også fra et statsvitenskapelig utgangspunkt. Det å se langt tilbake i tid, og forsøke å forstå og tolke hendelser og et politisk system ut fra det vi vet i dag, har for meg vært en stor utfordring. Når man sitter med fasiten i hånden, og har et omfattende kildemateriale som tar for seg historiske hendelser og lister opp kalde fakta, kan ting synes opplagt og sammenhengene klare. Men det betyr ikke at alt var like opplagt eller selvfølgelig når det gjelder valg man skulle ta, og muligheter som forelå, for de som stod oppe i dette i sine liv.

Det har vært en møysommelig prosess og få oversikt over noen av de sentrale hendelsene som hver for seg eller til sammen, kunne ha betydning for og innvirkning på hvordan grunnloven ble til, og endelig undertegnet den 17. mai i 1814.

Interessen for historie generelt, statsvitenskap og politisk teori og tenkning spesielt, og herunder en nysgjerrighet på konstitusjonelle spørsmål og statsforfatningsrett, er noe av det som ligger bak mitt ønske om å skrive en oppgave tilknyttet grunnloven av 1814.

Jeg hadde i utgangspunktet et ønske om å få vite mer om bakgrunnen for hvordan grunnloven fikk den utformingen den gjorde, og hva som førte til at vi fikk de bestemmelsene om Norges styreform og maktfordeling som er nedtegnet i grunnloven

Etter som jeg snevret inn oppgaven til å ta for seg hvordan og hvorfor vi fikk en så liberal grunnlov, ble det klarere for meg at det måtte bli bøndernes situasjon og hvordan de kom til å ende opp i en posisjon med politiske rettigheter som vakte oppsikt i Europa, som måtte bli det viktigste fokuset for meg i oppgaven.

Jeg føler at arbeidet med dette prosjektet har gitt meg en bredere og dypere forståelse for det norske samfunnet på den tiden, og jeg har blitt kjent med noen viktige faktorer for endringer i det norske samfunnet og statsstyret på den tiden. Det gjelder både for vanlige bønder og hvordan statsapparat, konge og undersåtter som bønder og borgere, virket og samvirket.

Når grunnlovsjubileet i 2014 nå nærmer seg med stormskritt, føler jeg meg heldig som har fått anledning til å fordype meg i denne sentrale og høyst relevante delen av Norges historie, som frem til jubileet neste år kommer til å få fornyet oppmerksomhet.

Gjennom denne fordypningen, har jeg skaffet meg ny innsikt i og kunnskap om politisk tenkning, Norges politiske grunnfundament, om hvordan politiske normer endrer seg og spres, om forholdet mellom ulike grupper i samfunnet speiler seg i det politiske systemet, og om forholdet mellom statsmakt og innbyggere har vært i Norge i en lengre periode.

Under arbeidet med oppgaven har det vært en utfordring å finne frem og gjøre et godt utvalg av det historiske materialet, som kunne bidra til å belyse alle de viktige forhold knyttet til politikk og historie, som er relevante for å forske på grunnloven fra 1814 med det utgangspunktet jeg har hatt.

Veien fram til den endelige utformingen av masteroppgaven, har inneholdt harde prioriteringer og grundig jobbing for å finne frem til, fordype seg i og se sammenhenger i materialet.

Jeg vil takke mannen min Roar, og barna mine - Jan Einar og Helene Alexandra for deres store tålmodighet med en opptatt og fraværende kone og mamma, spesielt dette siste halve året, hvor oppgaven ble fullført.

Jeg er dere stor takk skyldig!

En stor takk også til min tålmodige og dyktige veileder, Bent Sofus Tranøy, for gode og kreative innspill og for inspirerende veiledning gjennom mange små og store vanskelige spørsmål på veien frem mot den ferdige oppgaven!

1. Innledning

En bred presentasjon av oppgavens tema

Året 1814 blir i mange sammenhenger henvist til som det utrolige året i norsk historie. Årsaken er de mange viktige og spesielle begivenhetene som skjedde i løpet av dette året. Disse begivenhetene ledet blant annet for Norge sin del, til at den 434 år lange unionen med Danmark tok slutt, og vi fikk vår egen grunnlov. Det tok riktignok ikke lang tid før vi igjen havnet i en union, denne gangen med Sverige, men grunnloven fikk vi likevel beholde, med relativt små endringer kun for å ta hensyn til den nye unionen.

Avgjørende hendelser på flere kanter i Europa, med krig, allianser og ulike parter, som alle hadde sine forskjellige motiver og planer for hvordan de skulle manøvrere i et krevende og usikkert politisk farvann. Dette gir oss den ytre og internasjonale politiske rammen rundt disse begivenhetene. Tilfeldigheters spill og avgjørelser som ble tatt i tilknytning til uoversiktlige forhold og i forsøk på å tilpasse seg den politiske virkeligheten, virket også inn på de forskjellige aktørene og statene som var involvert.

Innad i Norge stod ulike grupper enten opp mot hverandre eller fant ut at de hadde felles interesser, og usikkerheten preget et folk som hadde vært igjennom noen vanskelige år med nød og krigsfrykt. Historikeren H. Koht pekte på at bøndene i 1814 slo seg sammen med embetsmennene, og at de gjorde dette for å kunne gjøre en felles sak ovenfor adelen, som i hovedsak hadde en eller annen form for tilknytning til Danmark (Koht, 1914:4).

Usikkerheten i Norge skyldes blant annet avgjørelser som ble tatt av den dansk-norske kongen i København, og som førte til at Danmark-Norge kom i konflikt med blant andre Storbritannia. Dette førte til nød og matmangel i Norge.

Samtidig var folk i Norge påvirket av de nye politiske ideene om politisk frihet, stemmerett til folket, demokrati og betydningen av maktfordeling i styret av staten, som opplysningstiden hadde frembrakt.

Med andre ord var det mange spennende begivenheter som skjedde i Europa fra slutten av 1700-tallet og utover, og som førte til politiske endringer. I perioden 1776 til 1848 ble det nedtegnet omkring 800 nye konstitusjoner rundt omkring i verden. Det som stod sentralt var å sørge for å nedtegne noen viktige prinsipper. Dette var først og fremst prinsippene om folkesuverenitet, menneskerettigheter og maktfordeling. På Eidsvollsforsamlingen var deltakerne opptatt av at landet skulle ha en skreven grunnlov eller konstitusjon.

Motivet for dette var at det var viktig å ha nedtegnet skriftlige bestemmelser om hvilke politiske organer staten skulle ha, og hvordan man skulle gå fram for å gi lover. Dette går inn under begrepet konstitusjonalisme, og er en direkte motsetning til et enevelde som styringsform (Michalsen, 2008).

Den norske grunnloven som ble nedtegnet og vedtatt i 1814, var også en del av denne globale forfatningsbevegelsen som fulgte med konstitusjonalismen. Grunnloven vår var blant de senere av de nye konstitusjonene som kom til i denne perioden.

Grunnloven har opp gjennom historien vært gjenstand for berettiget interesse blant historikere, statsvitere og andre faggrupper, i tillegg til folk flest.

Det har blitt skrevet mange bøker av kjente historikere, jurister og forskere på statsforfatningsrett og konstitusjonelle spørsmål i Norge, som har belyst ulike sider ved Grunnloven, hvordan den ble til og hvilken betydning den har og har hatt. I denne litteraturen har ulike forhold vært tillagt hovedvekten som forklaring på hvordan grunnloven ble til og ble slik den til slutt ble utformet. Historikerne har også hatt motstridende meninger om årsakene til utviklingen som førte til grunnloven i 1814 og slutten på unionen mellom Danmark og Norge.

Til tross for all forskning og litteratur, vil jeg slutte meg til de som argumenterer for at det fortsatt likevel finnes en mengde interessante forskningsspørsmål som knytter seg til den norske grunnloven fra 1814. Dette er viktige spørsmål, som det er behov for å forske på og analysere nærmere fra ulike ståsteder. Hvordan en ny forfatning blir til, hva som påvirker de ulike aktørene som er involvert, hvilken politisk tenkning og realpolitiske forhold som ligger til grunn for de valg som sentrale aktører tar, hvilke politiske teorier som er sentrale. Alt dette er til sammen store og sammensatte spørsmål innenfor området politisk teori, statsforfatningsrett og statsvitenskap, som vi kan bruke for å undersøke nærmere hvordan den norske grunnloven ble til.

I tillegg til dette har vi spørsmål som:

Hvordan spres politiske ideer og normer, og hva er det som gjør at bestemte politiske ideer og normer får gjennomslag? Hvordan ble de politiske normene og ideene som grunnloven bygger på, spredt hit til landet? Hvordan var Norge organisert, politisk sett, under den lange unionstiden med Danmark?

Hvorfor er det slik at avgjørelser som tas, ofte følger bestemte regler som er blitt gitt på bakgrunn av tidligere avgjørelser, slik at disse reglene legger føringer på utviklingen videre? Dette blir i litteraturen referert til som stiavhengighet, og det kan være spennende å undersøke om stiavhengighet har vært en faktor i tilknytning til prosessene rundt grunnlovens tilblivelse og de liberale stemmerettsreglene.

Når det gjelder selve muligheten for å skrive en egen grunnlov og kjempe for et selvstendig Norge idet vi var i ferd med å forlate den langvarige unionen med Danmark, kan tilfældigheter ha vært med og lagt grunnlaget for dette, sammen med andre forhold.

Både det som ga mulighetene, og alt som skjedde med de involverte aktørene og det politiske miljøet de befant seg i, har til sammen hatt en avgjørende betydning for det endelige sluttresultatet, som vi alle kjenner som den originale grunnlovsteksten fra 1814.

Bakgrunnen for hvordan grunnloven ble til og ble formulert slik som den ble, hvilke problemstillinger som var i fokus med hensyn til blant annet politiske og statsrettslige spørsmål, spørsmål knyttet til forholdet mellom folket og statsmakten/kongen og maktfordelingsspørsmålet, beslutninger knyttet til utenriksspørsmål, hvem som skulle ha myndighet til å gi og oppheve lover, er noen eksempler på spennende problemstillinger.

Andre viktige og interessante spørsmål som er knyttet til grunnloven, er blant annet hva som påvirket deltakerne på grunnlovsforsamlingen til å ta de standpunktene de gjorde, hvordan arbeidet knyttet til spørsmålet om stemmerett ble gjennomført og forløp i løpet av perioden hvor grunnlovsforsamlingen på Eidsvoll var samlet. Hva preget diskusjonene rundt dette, og hvilke vurderinger ble gjort, og hva var de influert av? Hvilke ideer fikk gjennomslag og hvorfor?

Sist men ikke minst, har vi det store spørsmålet som knytter seg til under hvilke politiske forhold og betingelser i Danmark-Norge og Europa grunnloven ble til. Hva var det som fikk aktørene som var involvert til å ta risikoen det medførte, og gripe sjansen og handle slik de gjorde?

1.1 Oppgavens sentrale problemstilling og hypoteser

Med utgangspunkt i alle de interessante og ulike temaene som jeg har trukket fram et utvalg av og presentert her, og som knytter seg til omstendighetene rundt Grunnloven og dens tilblivelse, den politiske tenkningen og de politiske teoriene som var toneangivende i denne perioden, har jeg blitt mer og mer opptatt av det viktige spørsmålet knyttet til stemmeretten til bøndene.

Jeg har derfor valgt å avgrense fokuset og temaet for denne oppgaven til følgende problemstilling:

Hvorfor fikk vi i 1814 i Norge en grunnlov med så vidtgående og liberale regler for stemmerett at det var noe helt enestående unikt og radikalt i sin samtid?

Hvilke forklaringer på dette kan vi finne nasjonalt, i det norske samfunnet, og hvilke forklaringer kan vi finne internasjonalt, i Europa, med hensyn til politisk tenkning, teori og ideologi?

Som vi har sett, ga 1814-grunnloven stemmerett til en forholdsvis stor del av den voksne, mannlige befolkningen.

Hva kan ha vært grunnen til det? Hvilke forklaringer kan vi finne i Norges politiske historie og etablerte maktforhold mellom statsmakt og lokalsamfunn, og blant aktører som embetsmenn, borgere og bønder? Hva skyldes påvirkning utenfra?

Hvilke svar kan vi få fra å studere samfunns-forhold, det politiske systemet, maktstrukturer med mer?

En nærmere studie av disse spørsmålene kan trolig fortelle oss mer om hvorfor man ga stemmeretten til bøndene.

Som vi ser, kan en masteroppgave om Grunnloven undersøke mange spennende forhold som kan bidra til å kaste lys over mange sider ved samfunnsforholdene og, ikke minst, mange ulike temaer knyttet til politikk og politisk tenkning og ideologier i den tiden den ble til. Min interesse tar først og fremst utgangspunkt i en undring over utviklingen i det norske samfunnet på slutten av 1700 og begynnelsen av 1800-tallet. Hva var det som forårsaket at en så liten stat som Norge greide å få en så liberal Grunnlov som vi fikk, på denne tiden?

Hva kan ha vært årsaken til at vi i Norge skilte oss så vesentlig ut fra alle samtidige grunnlover når det gjaldt det å være liberal?

Vi vet at mennene på Eidsvollsforsamlingen var påvirket av de mange ferske grunnlovene som ble til i årene forut for 1814. Enkelte av disse grunnlovene var også liberale, noe som gir oss en pekepinn på at dette var et tegn i tiden.

Grunnloven er også viktig som studieobjekt, fordi den legger det demokratiske grunnfundamentet for Norge som en selvstendig stat.

Videre trekker den opp linjene når det gjelder statsrettslige spørsmål med vekt på demokratiske verdier som vi i dag er veldig opptatt av å ta vare på.

Disse verdiene ser vi igjen i historien om Norge når det gjelder etableringen av lokalt selvstyre med formannskapslovene fra 1837, og peker fremover mot unionsoppløsningen og en ny start for Norge som en selvstendig stat fra 1905.

Grunnloven er dermed viktig, fordi den kan betraktes som en viktig start og et grunnlag for den videre utviklingen av Norge til å bli en rettsstat.

Hvordan en grunnlov er bygget opp, hvilke prinsipper den baserer seg på og hvilke verdier den legger vekt på, er dermed veldig viktig fordi grunnloven bidrar til å gi retningen en stat tar, når det gjelder grunnleggende regler og prinsipper som berører forholdet mellom innbygger og stat. Disse verdiene har vært med på å legge grunnlaget for det norske samfunnet som vi har i dag.

Det er interessant å undersøke nærmere hvordan det kunne bli slik at Grunnloven kunne gi bøndene den anerkjennelse som samfunnsdeltakere og samfunnsklasse som de fikk, ved at mange av dem fikk stemmerett. Dette sendte også et signal ut i verden til andre land om hva vi i Norge hadde bestemt.

1.2 Gjennomføringen av arbeidet med oppgaven

I arbeidet med oppgaven har jeg favnet vidt når det gjelder hvilke historiske kilder jeg har undersøkt. Jeg har tatt for meg grunnloven slik den ble nedtegnet i 1814. Siden det ikke ble ført referat fra forhandlingene på Eidsvoll, har jeg måtte basere meg på nedtegnelser og kommentarer som er gjort i ettertid av ulike forfattere. Jeg har brukt disse verkene til å få en oversikt over de viktigste diskusjonene som foregikk blant deltakerne på Eidsvollsforsamlingen, og gått gjennom utdrag fra diskusjonene som foregikk der.

Jeg har tatt for meg de viktige grunnlovsutkastene som var utarbeidet av Falsen og Adler samt Nicolai Wergelands utkast, slik disse blir presentert av statsviterne Malnes og Midgaard, (Malnes, Midgaard, 2004:306-315). Jeg har sett nøye på hvordan disse var formulert, spesielt i forhold til hvordan de forholdt seg til spørsmålet om stemmerett.

Disse grunnlovsforslagene er viktige, ikke bare fordi de fikk en innflytelse på hvordan de endelige paragrafene i grunnloven ble utformet. De er viktige, fordi de forteller oss en del om hvordan de som utformet dem, tenkte. Videre kan de også gi oss et innblikk i hva de som skrev dem kan ha vært påvirket av og hva som har vært de bærende ideene.

Det kan gi oss en viktig innsikt i hvordan samfunnsdebatten var på denne tiden, og si noe om hvor folk med makt og innflytelse på grunnlovsforsamlingen fikk sine impulser fra, og hvordan ideer fra europeiske filosofer og tenkere ble vurdert her hjemme. Vi vet at grunnlovsutkastet til Adler og Falsen var et omfattende utkast med rundt 300 paragrafer, og at dette er å betrakte som en viktig inspirasjonskilde til den endelige grunnlovsteksten (Michalsen, 2008).

Jeg har videre rettet blikket utover mot forskningsmiljøer som nylig har gjennomført og avsluttet, eller som har fortsatt pågående forskningsprosjekter knyttet til grunnloven og grunnlovsarbeidet for å få inspirasjon. Både Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen har satt i gang forskningsprosjekter i tilknytning til grunnloven.

Universitetet i Bergen har et pågående prosjekt "Grunnlova av 1814 i skjeringspunktet mellom erfaring og visjon". Dette er et prosjekt som presenterer seg slik:

“Ved å studera den norske Grunnlova sin tilverknads- og verknadshistorie ønskjer ein i prosjektet ”Grunnlova av 1814 i skjeringspunktet mellom erfaring og visjon” å avdekkja grunnleggjande strukturar med relevans for konstitusjonell praksis generelt” (Universitetet i Bergen, 2013).

Jeg har først og fremst fått impulser fra dette forskningsprosjektet til å gå videre med å undersøke hvilket grunnlag grunnloven kan ha hatt i bondebefolkningens, embetsmennenes og de sentrale myndighetenes erfaring med bøndene som aktører i en klart definert politiske rolle i det norske samfunnet. Med klart definert politisk rolle tenker jeg på at bøndene selv var bevisste hvilken rolle de hadde i det politiske systemet i Norge, ikke minst i sitt lokalsamfunn. Videre var også myndighetene klar over at bøndene utgjorde en viktig gruppe i landet, som man var avhengig av å ta på alvor. Dette viser for eksempel utvalgte rettarbøter som tok bestemmelser inn i lovverket på bakgrunn av klager fra bønder.

Prosjektet ved universitet i Bergen fremhever at de ønsker å undersøke nærmere individuelle borgerrettigheter i Norge og den tryggheten som fantes i et borgerfelleskap (Universitetet i Bergen, 2013). Ute på landsbygda i Norge besto dette borgerfelleskapet av et bondesamfunn som stod i god kontakt med øvrighet og sentrale myndigheter, og jeg ønsker å vise at dette kan ha vært et medvirkende motiv til å gi bøndene stemmerett i 1814.

Universitetet i Oslo gjennomførte i perioden 2007 til 2010 forskningsprosjektet ”1814 grunnloven – historisk virkning og sosial forankring”. Dette prosjektet hadde som hensikt å bidra til å kaste nytt lys over bakgrunn, omfang og konsekvenser i tilknytning til grunnloven, i anledning det kommende grunnlovsjubileet i 2014 (Universitetet i Oslo, 2013).

I tillegg pågår prosjektet ”Nye perspektiver på Grunnloven” ved det juridiske fakultetet i Oslo. Dette prosjekt har, ifølge prosjektets hjemmeside

“.....som formål å avholde seminarer og gi ut en rekke med antologier, som til sammen fokuserer på ulike områder i tilknytning til grunnloven som ikke tidligere har vært undersøkt på samme måte” (Universitetet i Oslo, 2013).

Disse ulike forskningsprosjektene bidrar på hver sin måte til å kaste lys over dette viktige året i norsk historie, og gi utfyllende informasjon om bakgrunn og følger av sentrale hendelser.

Jeg har brukt dette materialet til å skaffe meg en ytterligere oversikt over saksområdet.

Underveis har jeg blitt mer og mer opptatt av hvilke forklaringer som kan ligge i den politiske strukturen i fortidens Norge. Hvilke faktorer finner vi i det norske samfunnet spesielt de siste 100 – 200 år før 1814, knyttet til den politiske styringen av Norge lokalt og sentralt og til hvilke aktører som markerte seg der, som kan ha hatt betydning for at vi endte opp med en grunnlov som ga så vidtgående stemmerettigheter til å så lav samfunnsklasse som de norske bøndene?

For å få så god oversikt som mulig over dette, har jeg jobbet med et stort materiale av historiebøker skrevet og redigert av mange av våre store historikere. Halvdan Koht,

Knut Mykland, Sverre Steen, Steinar Imsen, Sølvi Sogner og Andreas Holmsen har vært viktige bidragsytere til de skriftlige kildene mine i den delen av oppgaven. Jeg har også lest litteratur av Stein Rokkan, politisk sosiolog og en sentral skikkelse i norsk samfunnsforskning, hvor han tar for seg forhold i det norske samfunnet og hva som ledet opp til at vi fikk grunnloven vår i 1814.

Hvis man skal forstå både hvordan bøndene så på seg selv og sin situasjon i forhold til lokalsamfunn og øvrighet, men også hvordan de ble sett på i samfunnet og hvilken rolle de faktisk hadde i samfunnslivet, er det nødvendig å gå tilbake i tiden og se på hvordan samvirket mellom lokalmakt og sentralkraft har vært. Fokuset mitt har vært å jakte på et motiv for å kunne gi så vidtgående stemmerett til det jeg i utgangspunktet betraktet som en tilsynelatende lavstatusgruppe som bøndene.

Spesielt interessant ble dette temaet, når jeg begynte å se det i sammenheng med Norge som en del av et enevælde som ble hevdet fra flere hold å være enestående når det gjaldt hvilken frihet folket tross alt opplevde å ha i sin hverdag og forhold til statsmakten. Med utgangspunkt i historiske fortellinger om bondeopprør, skattlegging og deltakelse i lokalt styre, fattet jeg mer og mer interesse for bøndenes posisjon. Kunne noe av forklaringen på de liberale stemmerettsreglene finnes ved å se nærmere på bøndenes sosiale posisjon, rolle og deltakelse i det politiske systemet? Jeg har videre brukt litteratur om den politiske strukturen i Norge, skrevet blant annet av professor i statsvitenskap, Trond Nordby, til å få oversikt over hvordan den politiske situasjonen var i Norge i perioden rundt 1814.

Etter å ha jobbet med de grunnleggende spørsmålene knyttet til den politiske strukturen i Norge i tiden frem mot 1814, og sett på hvilke nye politiske ideer som opplysningstiden førte med seg, har jeg gått videre med å se teoretisk på hvordan politiske ideer, normer og regler kan spres.

Hvordan spres politiske normer, hvilke mekanismer er involvert?

For å undersøke det nærmere, har jeg brukt litteratur som belyser politiske normer og institusjoner, teori om samspill mellom mennesker og samfunn.

Videre har jeg tatt for meg hvilke grunnideer de nye politiske normene var bygget på, og hva som inspirerte og påvirket de som hadde ført utkastene i pennen. Fokus på denne siden av grunnlovsarbeidet gir oss et videre perspektiv på det som skjedde i 1814 og strømninger som var i folk og samfunn i tiden frem til grunnloven skulle skrives.

De ulike grunnlovsutkastene som var blitt sendt inn til grunnlovsforsamlingen på Eidsvoll, hadde mange forskjellige forslag til bestemmelser som gjaldt stemmeretten og hvilke regler som skulle gjelde for den. Et ideal som synes å ha ligget under disse forslagene, var at både velgere og representanter skulle være frie, uavhengige og ubundne mennesker.

En måte å sikre seg denne uavhengigheten på tenkte man, var å begrense stemmeretten og valgbarheten til Stortinget slik at den bare omfattet personer som var i besittelse av eiendom (Fure, 1989).

Argumentene for dette gikk ut på at bare de som var i besittelse av egne midler av en viss størrelse kunne opptre uavhengig av andre. Dermed omfattet stemmeretten også selveiende bønder. Dette gir oss også en pekepinn på en viktig grunn som kan understreke hvorfor odelsretten var viktig, kanskje er dette nok et spor som peker i retning av hvorfor bønder fikk stemmerett. Dette er noe som jeg vil trekke inn i oppgaven.

En utfordring i dette prosjektet har åpenbart vært å avgrense temaet, og holde fokuset på de store linjene knyttet til påvirkningen fra opplysningstiden, spredning av politiske ideer og tanker, de geopolitiske forhold i Europa og deres betydning for hvordan unionen med Danmark tok slutt, spørsmål knyttet til makt og rasjonalitet og handlingsalternativene til sentrale aktører. Med denne avgrensningen som utgangspunkt, har det gitt et utgangspunkt for å samle trådene og fokusere på temaer som er viktige for å belyse spørsmålet om liberal grunnlov.

1.3 Avhandlingens oppbygging

I første del av avhandlingen gir jeg en bred presentasjon av og introduksjon til oppgavens tema i en historisk forankring.

Videre viser jeg frem hvilket arbeid som ble gjort og diskuterer hvordan oppgaven ble avgrenset, og forteller om og begrunner hvilke valg jeg har tatt i forhold til det.

I denne delen gir jeg en oversikt over hvilke kilder og hvilken litteratur jeg har benyttet meg av. Jeg presenterer kort noen nyere og aktuelle forskningsprosjekter som pågår eller som har pågått i tilknytning til grunnloven, dens grunnlag og forankring i samfunnet. Videre trekker jeg frem sentrale temaer som jeg mener er viktige i forhold til å kunne diskutere og gi en bred oversikt over oppgavens tema, og sier kort noe om hvilken litteratur jeg har brukt i forbindelse med det. Viktige temaer er stemmerett, politiske ideer fra opplysningstiden, grunnlovsforslagene som forelå i starten av grunnlovsforsamlingens arbeid, det politiske systemet i Norge og hvordan aktørene som inngikk der samhandlet, løste konflikter og var avhengige av hverandre.

Jeg oppsummerer med å sette frem noen hypoteser som jeg har utviklet på bakgrunn av oppgavens problemstilling.

I den andre delen av avhandlingen innleder jeg med at jeg tar for meg teori og empiri knyttet til belysning av sentrale temaer i en statsvitenskapelig masteroppgave, og ser på hvordan et slikt arbeid legges ut med utgangspunkt i forhold til samfunnsvitenskapenes grunnforutsetninger og rolle. Videre ser jeg på hva slags vitenskapelig arbeid det er å jobbe med et historisk materiale og tema, og hvilke utfordringer som knytter seg til det.

Deretter går jeg inn i oppgavens ulike deler, og belyser disse ut fra relevant litteratur.

Hvordan Norge var organisert politisk og hvordan dette var strukturert blir presentert, deretter er det tid for å se på bøndernes politiske rolle og plassering i det norske samfunnet.

Videre ser jeg på opplysningstidens nye ideer om folkesuverenitet og maktdeling, og hvordan disse ideene kunne spres til Norge og hva som kan ha vært bakgrunnen for at disse ideene ble tatt imot slik de ble. Videre ser jeg nærmere på de mest sentrale deltakerne i Eidsvollsforsamlingen, og hva som kan ha påvirket dem til å handle slik de gjorde.

Kongens og kongemaktens betydning, og forholdet mellom kongemakt og undersåtter er også et tema som jeg tar for meg. I oppgavens siste del avslutter jeg med å oppsummere de viktigste funnene som arbeidet mitt har belyst, og peker på noen sentrale temaer som er aktuelle for videre forskning på grunnloven og stemmeretten. På ulike vis bidrar disse temaene til en bred belysning av og diskusjon rundt det jeg mener er sentrale forklaringer på hvordan Norge kunne få en så radikal grunnlov med liberale stemmerettsregler i 1814.

2. Teoretisk utgangspunkt

Denne oppgaven har sin forankring innenfor det samfunnsvitenskapelige forskningsområdet. Samfunnsvitenskapenes forskningsemne er knyttet til mennesket, og dette innebærer at man dermed forsker på et mangfold av meninger og oppfatninger. Disse meningene og oppfatningene er ikke statiske, de er i stadig utvikling. Dette gjør at det å studere samfunnet er et dynamisk, uoversiktlig og kompleks felt å skulle studere (Johannessen, Tufte, Kristoffersen, 2007:35).

Med et kompleks felt å studere, gjelder det å velge en tilnæringsmåte som er best mulig tilpasset det som skal studeres.

Med mitt utgangspunkt hvor jeg studerer grunnloven og grunnlovsarbeidet i 1814, og om hvordan Eidsvollsforsamlingen endte opp med å gi Norge en liberal grunnlov blant annet med hensyn til stemmerettigheter, ble premissene lagt for å gjøre en historisk casestudie. Casestudiet består av å gjøre en så omfattende undersøkelse som mulig av alle sentrale forhold som kan være med på å forklare hvordan grunnloven fikk de bestemmelsene den gjorde når det gjaldt stemmerettigheter.

I forbindelse med dette må det nødvendigvis også fokuseres på andre forhold som viser seg å ha betydning for det overordnede forskningsspørsmålet, slik at flere små ledetråder må nøstes opp og undersøkes nærmere.

På bakgrunn av dette ble det klart at det forskningsmessige rammeverket rundt oppgaven ble å gjøre et kvalitativt arbeid i form av en historisk casestudie med mye forskning på dokumenter, skriftlige historiske kilder og det å tolke dette materialet.

Dette satte meg straks ovenfor nye problemstillinger, i forhold til hvordan dette arbeidet skulle legges an.

I tillegg til det rent praktiske, med hvordan arbeidet best burde legges opp, fokuserte jeg på hvilke faglige utfordringer som ville være knyttet til det å gjennomføre et historisk casestudie med studie av en stor mengde litteratur og historiske kilder av forskjellig slag, som alle omhandler forhold som ligger langt tilbake i tid. Utfordringen i forhold til det, er hvordan man skal nærme seg et slikt arbeid, slik at man tar på alvor de menneskene man skal studere, og deres situasjon.

Filosofen Hans Skjervheim la vekt på at hvis vi ikke tar dette på alvor, og engasjerer oss i mennesker og menneskelige fenomener og tar deres oppfatninger inn over oss på en seriøs måte, blir vi distansert og antihumane (Skjervheim, i Johannessen, Tufte, Kristoffersen, 2007:35).

Det å forske på noe, innebærer samtidig at vi blir deltakere i forhold til studieobjektet. For å forske på veien frem til bestemmelsene i grunnloven om stemmerettighetene, har det derfor for meg vært nødvendig å forsøke å sette meg inn i situasjonen rundt de menneskene som hadde innflytelse på hvordan grunnloven ble utformet. Hvordan var det å leve i Norge på den tiden? Hvilke impulser kom utenfra, og hvordan ble de mottatt, og hva var grunnen til at de ble mottatt slik de ble? Hvilke aktører påvirket hverandre, hvordan ble Norge styrt på denne tiden, og hvilket handlingsrom fantes? Hvordan var den storpolitiske situasjonen rundt Norge?

For å få noen svar på disse spørsmålene, måtte jeg gå tilbake i tid ved å studere historiske kilder.

Det å gå til gamle historiske skriftlige kilder, bøker, dokumenter, artikler og referater når man skal forske på historie, inngår i det kvalitative forskningsarbeidet.

Den kvalitative forskningsmetoden kjennetegnes ved at den går i dybden. Hensikten er å få frem grundige og fyldige beskrivelser av noe, gjerne et fenomen eller område som man ikke kjenner så godt, og som det er forsket lite på (Johannessen, Tufte, Kristoffersen, 2007:36).

Det er mange hensyn å ta når man skal legge opp et slikt arbeid med utgangspunkt i skriftlig materiale. Det ene er å fremskaffe et rikt materiale helst med så mye førstehåndsmateriale som mulig.

Som et ledd i arbeidet med oppgaven har det vært viktig å gjøre innholdsanalyser av dokumentasjon knyttet til det faktiske arbeidet som ble utført på Eidsvollsforsamlingen, og sett på hva som var aktuelle temaer i tilknytning til spørsmål om politikk og politisk teori og organisering i samtiden til noen av de sentrale personene som deltok der.

I tillegg til dette, har innholdsanalysen gått ut på å få oversikt over, og forsøke å fortolke, bakenforliggende årsaker og den politiske bakgrunnen for de avgjørelser som ble tatt der av noen av de mest sentrale aktørene. Hvilke motiver hadde de for sine valg, hva påvirket dem, og hvordan kan det argumenteres for at dette henger sammen med andre faktorer. Dette er noe av det som har vært i fokus i arbeidet med å finne forklaringer på hvordan grunnloven kunne få så liberale regler for stemmeretten.

Hvilke forskningsmessige vurderinger er viktige i et slikt forskningsarbeid med kvalitative data?

Med oppmerksomhet rettet mot denne forskningsprosessen som en hermeneutisk tilnærming, tas det hensyn til og vektlegges hvordan denne prosessen går ut på å fortolke handlinger og observasjoner gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som er innlysende (Fangen, 2010:217).

Dette er en nødvendig prosess når man skal jobbe med et historisk materiale hvor ulike spor skal settes i sammenheng. Med et hermeneutisk utgangspunkt, erkjenner man at det ikke finnes noen egentlig sannhet, idet ulike fenomener kan leses og fortolkes på ulike måter, avhengig av hvem det er som ser og fortolker. En annen utfordring er at man som samfunnsforsker må fortolke en virkelighet som allerede er fortolket. (Fangen, 2010:219). Det er viktig å være oppmerksom på hvilken prosess det er man går inn i når man skal gi sitt bidrag til å fortolke et historisk materiale. Det er viktig å være bevisst alle de fortolkningsmuligheter som finnes når man jobber med et slikt materiale. Med et historisk materiale som omhandler menneskelig aktivitet får man også en utfordring i form av at hendelsene er blitt fortolket av de menneskene som har vært involvert, og at jeg som forsker skal gjøre min egen fortolkning av dette igjen. K. Fangen fremhever at denne prosessen er det som Anthony Giddens legger i begrepet *dobbel hermeneutikk* (Fangen, 2010:219, sitat fra Giddens).

For å forklare menneskers handlinger må samfunnsforskeren spørre seg hvilke modeller for den enkeltes bevissthet som kan konstrueres, og hvilket innhold som kan tillegges den for å forklare de observerte handlingene som et resultat av aktiviteten i denne bevisstheten (Fangen, 2010:219).

Andre utfordringer man som kvalitativt innrettet forsker kan oppleve er at hypotesene og antagelsene man hadde i startfasen av prosjektet, endrer seg underveis.

Den hermeneutiske sirkel tar for seg denne sammenhengen, i det den erkjenner hvordan det er et dynamisk samspill mellom hypotese, metode og empiri, og hvordan denne sammenhengen kan påvirke og lede til forandringer i hypotesene som man startet ut med i prosjektet.

Det er viktig å gjøre seg betraktninger om hvilken tidsperiode dokumentene man studerer, stammer fra. Dokumenter og annet skriftlig materiale må vurderes med utgangspunkt i den historiske konteksten som de ble skrevet i.

Hvordan skal man legge opp et arbeid som har til hensikt å undersøke hva det var som påvirket deltakerne på grunnlovsforsamlingen, hvilke politiske ideer som stod sentrale og hvordan disse ideene fikk gjennomslag, slik at de ble grunnlaget for bestemmelsene som ble nedtegnet grunnloven i 1814? Et slikt arbeid må ta utgangspunkt i en forståelse av det samfunnet som grunnloven ble til i.

Hva slags forhold kan vi finne i det norske samfunnet, som kan være med på å gi oss noen mulige forklaringer på hvordan grunnlovsforsamlingen kom til å samle seg om de enkelte paragrafers utforming, slik de til slutt ble vedtatt? Man må granske nærmere det samfunnet som vi hadde i Norge når grunnlovsforsamlingen fant sted, og se på utformingen av bestemmelsene i grunnloven som et samspill mellom tekst og samfunn. I det kvalitative arbeidet er det en runddans mellom det å utvikle teorier og hypoteser, samle data og analysere de dataene man har fått inn, etter hvert som arbeidet går fremover (Johannessen, Tufte, Kristoffersen, 2007:314). Dette viser seg ved at man må endre metoden for innsamling av dataene fordi man ikke lykkes med å innhente de data man ønsker seg med den metoden man har valgt. Videre må man kanskje utvikle nye teoretiske begreper fordi de man har blir utilstrekkelige. Det kan også hende at eventuelt må endre på teoriene og hypotesene sine fordi man som følge av at man har utviklet nye begreper. Det kan også skje at bruk av nye teorier eller hypoteser fører til at man skifter tema eller fokus for det man arbeider med. I så fall har arbeidet utviklet seg i en annen retning enn hva man først forutså. Det finnes et begrep som beskriver veldig godt denne runddans i et kvalitativt forskningsarbeid, og det er begrepet *den hermeneutiske sirkel*. Den hermeneutiske sirkel beskriver hvordan vi må ta hensyn til at all fortolkning skjer ved stadige bevegelser mellom helheten og de enkelte delene i det vi studerer. Vi begrunner vår tolkning av en enkeltdel med å ta utgangspunkt i hvordan vi fortolker helheten, og vi begrunner vår fortolkning av helheten ved å vise til hvordan vi fortolker enkeltdeler (Johannessen, Tufte, Kristoffersen, 2007:315). I arbeidet med denne oppgaven, har jeg opplevd nettopp en slik sirkel. Jeg opplevde at utgangspunktet for arbeidet endret seg etterhvert fordi jeg fant andre kilder som viste seg å peke i retning av at en annen problemstilling var mer interessant enn den problemstillingen jeg hadde startet med. Etterhvert som jeg leste aktuell litteratur, fant jeg også ut at det var andre forhold enn de jeg tenkte på innledningsvis, som pekte seg ut som det mest interessante å jobbe videre med. Slik forandret oppgaven seg til å fokusere mest på påvirkningen fra opplysningstidens idealer, den politiske situasjonen som Norge befant seg i rundt starten på 1800-tallet, samt det politiske systemet og samvirket mellom lokalsamfunn og sentralmakt. Rundt alt dette ligger igjen langvarige tradisjoner i det norske samfunnet knyttet til organisering av samfunnet og forholdet mellom gruppene i samfunnet, i bunnen som en forklaring på det som skjer. Det er noe jeg ikke hadde i tankene da jeg startet på dette prosjektet, men som gjorde at jeg måtte justere kursen i prosjektet mitt. Dette viser også på en god måte hvilken dynamisk prosess det er å forske på forhold i samfunnet.

3. Noen grunnleggende hypoteser om årsakene til at Norge fikk en så radikal grunnlov med liberale stemmerettsregler

Med bakgrunn i det jeg har presentert frem til nå, har tiden kommet for å samle de mange trådene, og til og rette fokuset mot de viktigste temaene som har utpekt seg når det gjelder oppgavens hovedspørsmål, slik de ble formulert i problemstillingen. Dette gjør jeg ved å sette frem noen grunnleggende hypoteser om viktige sammenhenger som kan forklare den unike grunnloven vi fikk i 1814.

Den første hypotesen er følgende:

Årsakene til at Norge fikk en så radikal grunnlov med stemmerett til bøndene, har sin opprinnelse i, og kan forklares ut fra det storpolitiske spillet som foregikk i Europa på denne tiden.

Dette er en forklaring som blant historikere og andre gjerne omtales som *friheten i gave*, da de peker på at det var tilfeldigheter som skyldes det storpolitiske spillet mellom stater i Europa, som førte til at Danmark måtte avstå Norge til Sverige.

Det var dette som igjen gjorde det mulig å få et rom for å gå i gang med å gi Norge en egen forfatning, mener disse historikerne.

Det storpolitiske spillet som oppstod som følge av Napoleons-krigene og dansk kongens avståelse av Norge til Sverige, førte til et politisk vakuum.

Dette vakuemet skapte en mulighet for å forfatte en konstitusjon i en periode hvor Norges befolkning var løst fra sin ed til den danske kongen. Historikere som legger vekt på denne forklaringen på 1814, har som jeg også viser til i andre sammenhenger, pekt på tilfeldighetenes spill som hovedårsaken til at vi fikk en slik historisk mulighet. Med dette har de også plassert forklaringene på 1814 grunnloven utenfor Norge.

Denne hypotesen blir gjort grundig rede for og diskutert særlig under punktene “friheten i gave” hvor jeg kort ser nærmere på hva det var som gav en mulighet for å kjempe for selvstendigheten og sette i gang med å gi Norge en egen forfatning.

Kan stemmeretten til bøndene ha vært resultatet av et spill fra embetsmennene sin side, i en vanskelig og uoversiktlig situasjon?

Hovedargumentet for at denne hypotesen er sann, er at det var rene tilfeldigheter som gjorde at Norge fikk en unik mulighet til å skaffe seg en ny konstitusjon. Ikke bare det, men vi fikk også mulighet til å påvirke vår politiske situasjon i overgangen fra unionen med Danmark til en ny union med Sverige senere i 1814.

Tilfeldighetene kom som et resultat av storpolitikken og krigen som pågikk i Europa, og som fikk konsekvenser både for Danmark-Norge og Sverige.

Det som er viktig med dette er at det åpnet opp en mulighet for forandring med hensyn til statsrettslige spørsmål som ikke hadde vært til stede i en slik grad tidligere.

Like viktig som at denne muligheten plutselig var til stede, er det selvfølgelig at noen grep denne muligheten og handlet.

Begge disse sidene av saken vil bli diskutert grundig og diskutert ut fra kjente historiske fakta. Er det mulig å finne ut noe mer om det bare var rene tilfeldigheter som gjorde at grunnloven fikk de radikale bestemmelsene den gjorde? Var stemmeretten og bestemmelsene rundt den også noe som ble til mest ut fra tilfeldigheter og hvordan stemningen beveget seg i gruppen som diskuterte dette på Eidsvoll? Dette vil jeg forsøke å finne ut mer om. Det er med andre ord to forskjellige forhold som i henhold til denne hypotesen skyldes tilfeldigheter. Det ene er muligheten for i det hele tatt å få skrevet en grunnlov. Det andre er hvordan grunnloven som ble skrevet, kunne ende opp med å bli såpass liberal som den faktisk ble.

Den andre hypotesen er følgende: Årsaken til at bøndene fikk stemmerett i grunnloven i 1814, skyldes påvirkning fra opplysningstidens tenkere og nye konstitusjoner som ble nedtegnet i perioden fra slutten av 1700-tallet og frem til 1814. Mennene på Eidsvollsforsamlingen var påvirket av disse nye tankene og ideene om folkestyre, og dette førte til at de ga stemmerett også til en stor gruppe blant bøndene.

Grunnloven i 1814 var den siste i rekken av nye konstitusjoner som kom i denne viktige perioden, som startet fra slutten av 1700-tallet. Det fantes dermed et rikt materiale med nedskrevne konstitusjoner som kunne brukes som inspirasjon og forbilde for arbeidet som ble gjort på Eidsvollsforsamlingen.

Hypotesen tar sitt utgangspunkt i hvordan opplysningstidens nye tanker om frihet og likhet, folkestyre og maktfordeling, påvirket sentrale politiske aktører som var direkte involvert i arbeidet på grunnlovsforsamlingen.

Videre bygger den på enda to forutsetninger, nemlig at disse tankene og skriftene hvor disse tankene var formulert og ble spredt, hadde en viss utbredelse i det norske samfunnet, i tillegg til at ideene ble spredning til Norge på andre måter.

Til slutt må vi også forutsette at det var slik at det også i Norge fantes forhold som gjorde at folk var mottakelige for disse nye ideene og gikk inn for at disse var viktige også når vi skulle få en nedskrevet konstitusjon.

Den tredje hypotesen er følgende: *Årsaken til at bøndene fikk stemmerett i grunnloven i 1814, var at bøndene var en politisk aktør i det norske samfunnet som måtte tas hensyn til, og som man skjønnte at man måtte regne med. Årsaken til det var at bøndene i århundrer hadde vært, og fremdeles var, en viktig og samfunnsbærende klasse i det norske samfunnet. Dette medførte at man innså at bøndene måtte bli omfattet av de nye tankene om frihet og politiske rettigheter til folket.*

Det å gi bøndene stemmerett, kan man i så fall blant annet argumentere for at representerer et eksempel på stivhengighet. En stivhengig som viser seg ved at det var så innarbeidet å ta hensyn til bøndenes synspunkter i politiske spørsmål, at det falt seg naturlig, selv om det ble en diskusjon rundt det, å gi bøndene stemmeretten.

Bøndene hadde gjennom århundre lange tradisjoner deltatt i den politiske styringen lokalt, på mange ulike måter. Var de misfornøyde med noe, skrev de klagebrev til kongen, og fikk ikke sjelden medhold. Dette gjelder for eksempel klagebrev som handlet om hvordan kongens tjenestemenn tok seg til rette ved å ta for mye betalt for forskjellige tjenester som vanlige folk var avhengige av. Vi vet med bakgrunn i skriftlig historisk materiale at flere norske konger helt tilbake i middelalderen skrev inn forbedringer eller tillegg til lovverket, såkalte "rettarbøter". Disse ble utformet blant annet på bakgrunn av saker som hadde kommet opp på grunn av henvendelser og klager fra bondebefolkningen (Imsen, 1990:34).

Steinar Imsen er en historiker som trekker fram hvordan mye av det sentrale ved disse rettarbøtene og lovene var motivert ut fra en hensikt om å styrke nettopp bygdekommunene organisatorisk sett. Imsen peker videre på hvordan behovet for å beskytte vanlige folk fra overgrep utført av lokale øvrighetspersoner, viser seg gjennom en stor del av kong Håkon Magnussons lover.

Dette argumenterer Imsen for at er en skriftlig dokumentasjon som viser oss at det var en levende kommunikasjon mellom bygdesamfunnene og de sentrale myndighetene i landet (Imsen, 1990:35).

Dette mener jeg er med på å understreke hvordan bøndene var reelle politiske aktører, fordi de hadde reell innflytelse på saker som ble tatt opp, og de fikk også gjennomslag for en del av sine saker. Dette forstår vi når vi ser nærmere på hva en politisk aktør er.

En aktør defineres i samfunnsvitenskapelig teori som en fellesbetegnelse for sosiale enheter som foretar en eller annen form for beslutninger. Eksempler på aktører er individer, bedrifter, organisasjoner eller stater (Østerud, Goldmann, Pedersen, 2004:11). En politisk aktør vil da være å forstå som en aktør som inngår i et politisk system. Et politisk system kan defineres på flere måter. En definisjon sier at det betegner de fenomener som den politiske vitenskapen interesserer seg for. Felles for disse fenomenene er at de har betydning for den autoritative fordelingen av verdier som er gyldige for et samfunn. At de er autoritative betyr at de fleste menneskene i samfunnet vil mene at fordelingen for det meste av tiden er å betrakte som bindende (Østerud, Goldmann, Pedersen, 2004:211).

Denne hypotesen om bøndenes betydning tar særlig utgangspunkt i en analyse av bondens plassering som en aktør å regne med i det norske samfunnet og i lokal politikk, så vel som i politiske spørsmål som ble tatt opp med konge og embetsverk.

Hypotesen blir underbygget ved hjelp av en historisk analyse av bøndene som en samfunnsklasse i Norge, og hvilken rolle de spilte der, og hvordan de lyktes i å få gjennomslag for ulike politiske saker og synspunkter ovenfor kongen i København.

Grunnlaget for denne hypotesen er at bøndene var en viktig og samfunnsbærende sosial klasse i det norske samfunnet i 1814, og det hadde de vært i mange hundre år.

Bonden stod med andre ord støtt i det norske samfunnet på flere måter.

I denne delen av oppgaven vil jeg trekke frem og vise til mange ulike faktorer, som til sammen viser oss bonden som en forholdsvis mektig politisk aktør, som relativt ofte fikk gjennomslag for sine meninger. Videre vil jeg underbygge dette ved å trekke frem eksempler som viser bredden i bondens deltakelse i det lokale politiske liv og samfunnslivet ellers.

Disse argumentene til sammen, mener jeg viser oss at bøndene var en samfunnsklasse som man kan argumentere for at var relativt opplagt måtte få stemmerettigheter i den nye grunnloven i 1814.

I tillegg til det rent ideologiske motivet med grunnlag i opplysningstidens ideer, kan bøndene videre ha vært en viktig brikke i et spill om makt, et viktig maktspill i et helt nytt politisk system med vekt på maktfordeling i styret av staten. Dette kan ha blitt betraktet som noe som åpnet for nye muligheter for innflytelse.

Kan embetsmennene ha sett for seg at ved å gi stemmerett til bøndene, kunne disse utnyttes til å bruke sine rettigheter til embetsmennenes beste?

Som vi vil se, pekte historikeren Koht på at embetsmennene slo seg sammen med bøndene for å stå opp for en felles sak.

Denne tanken kan det være mulig å bygge videre på, og se på om også embetsmennene kan ha ønsket å benytte seg av bøndene til fremtidig egen vinning. Dette kan undersøkes blant annet ved hjelp av prinsipal-agent-teorien. Denne teorien kan benyttes både til å forklare motiver for at embetsmenn kunne stemme for å gi stemmerett til bøndene på Eidsvollsforsamlingen, så vel som på det generelle synet på hvordan man kunne alliere seg med bøndene ellers, både blant øvrighet generelt og spesielt blant ledende embetsmenn.

Blant disse, kan det argumenteres for, hersket det et syn på bonden som et ”nyttig redskap” for de høyere samfunnsklassene. Troen på at bøndene kunne brukes av andre til å oppnå mål som var viktige for dem, kan det argumenteres for, ledet til at man fant det formålstjenlig blant annet å gi bøndene stemmerett.

Prinsipal-agent-teorien er betegnelsen på et analytisk perspektiv eller en tilnæringsmåte. Dette kan brukes til å analysere og få oversikt på et generelt grunnlag over autoritetsforhold. Sentralt i prinsipal-agentteorien finner vi en aktør som har problemer med å få utført handlinger selv. Denne aktøren – kalt prinsipalen, kan da benytte seg av noen til å utføre arbeidet for seg. Denne kaller vi for agenten. Det kan da etableres et autoritetsforhold via delegasjon. Prinsipalen knytter til seg en eller flere agenter, som da skal handle ved hjelp av autoritet overført fra prinsipalen, til å utføre oppgaver for denne (Østerud, Goldmann, Pedersen, 2004:222-223).

Kan Prinsipal-agent-teorien benyttes til å forklare at embetsmennene så en mulighet på Eidsvollsforsamlingen til å sørge for å gjøre bøndene fornøyde med å få formell politisk innflytelse gjennom stemmeretten? Tenkte de strategisk, og så for seg en fremtidig situasjon med valg til Stortinget hvor embetsmennene kunne bruke bøndene til å stemme slik det var mest gunstig for dem?

Ved å gi bøndene stemmerett, kunne man umiddelbart oppnå at en samfunnsgruppe kom i en situasjon hvor det er håp om at de er fornøyd med å få politiske rettigheter og en formalisert kanal for innflytelse. Vi vet fra historien at misfornøyde bønder ikke var noen ønskeverdig situasjon i det norske samfunnet i enevoldstiden. Dette må også embetsmennene og de øvrige personene utenfor bondestanden som var på Eidsvollsforsamlingen ha fått med seg.

I flere sammenhenger kommer det fram at embetsmennene på Eidsvollsforsamlingen så på bøndene som en gruppe som ikke hadde noen spesiell betydning i seg selv, som deltakere på Eidsvollsforsamlingen. Det virker ut fra dette som om man ikke hadde noen spesielle forventninger til at de skulle kunne bidra med så mye på selvstendig grunnlag.

Samtidig har gjennomgangen av deltakerne der vist at flere av bøndene som var til stede, ble betraktet som sterke personligheter, og enkelte av disse var også betydningsfulle personer i sine lokalsamfunn. Spørsmålet er i hvilken grad disse markerte seg på en positiv måte i løpet av den korte tiden grunnlovsforsamlingen satt samlet.

Stein Rokkan trekker frem noe sentralt når han tar for seg den politiske utviklingen i Norge. Han peker på at til tross for at Norge er en gammel nasjon, som allerede fra det trettende århundret hadde nådd en høy grad av politisk enhet og kulturell homogenitet, lenge var under fremmed styre. Vi ble i unionstiden med Danmark, som fra 1536 tok en vending med at Norge ble å regne som en provins under den danske krone, styrt fra København. Samtidig peker Rokkan på at dette styret vanligvis kunne basere seg på et stilletiene samtykke også fra bøndene. Dette gir oss en pekepinn i retning av at det var politisk klokt å sørge for å ha bøndene på sin side i en sak. Bøndene var også viktige, siden de på denne tiden utgjorde det store flertallet av befolkningen i Norge. Bonde-sønner hadde, i likhet med sønner fra borgerklassen, mulighet til å få seg utdanning i København. De trivdes imidlertid ikke i det danske systemet, og denne gruppen ga etter hvert uttrykk for opposisjon mot det danske styret. Det er mot denne bakgrunnen at vi må vurdere hva embetsmennene kan ha tenkt om fornuften ved å gi bøndene stemmerett. Vi vet at stemmeretten ble begrenset til å gjelde de mer ressurssterke bøndene som hadde eiendom. Tanken var at bare de som var i en slik posisjon, hadde det minimum som trengtes for å kunne være med som en politisk aktør som kunne stemme ved valg.

Det er ellers vanskelig å si noe sikkert om embetsmennene hadde sett for seg at bøndenes stemmer kunne brukes slik at det ble til deres fordel. Ut fra den historiske tradisjonen, kan vi i hvert fall slå fast at det var kjent at bøndene var en handlekraftig gruppe som stod solid plassert i sine lokalsamfunn i forhold til å være med og påvirke politiske beslutninger og utføre små og store samfunnsoppdrag i dette lokalsamfunnet.

Embetsmennene må i så fall ha gjort seg en vurdering av i hvilken grad de kunne være sikre på at bøndene som agenter ville utføre det som embetsmennene som prinsippal egentlig ønsket at de skulle gjøre.

Jeg går ikke videre inn i denne problemstillingen her, jeg har ønsket å trekke dette fram som et spørsmål som det kan være interessant å undersøke nærmere. Det viser også at det er mye som det fremdeles kan være interessant å studere nærmere når det gjelder hvordan og hvorfor grunnloven ble utformet slik den ble.

For å vende tilbake til forholdene som lå til grunn for at vi fikk anledning til å få laget en forfatning for Norge, vil jeg nå se litt på hva Stein Rokkan og Trond Nordby har tenkt om grunnlaget for 1814, kampen om selvstendighet og grunnlaget for å få laget en egen forfatning.

Stein Rokkan peker på hvordan det i tiden frem mot 1814, kom opp spørsmål om ikke man skulle sørge for å få gjenopprettet en selvstendig norsk nasjon, men det var ikke mulig å få organisert noe arbeid i denne retningen på eget initiativ, sier Rokkan. Det måtte isteden komme som en følge av endringer i ytre forhold (Rokkan, 1995:112).

Trond Nordby peker på hvordan styrings-normer er noe som endrer seg i takt med at samfunnet ellers er i endring. Han argumenterer for at de mest dramatiske samfunnsendringer kommer som resultat av legitimitetskriser, som fører til at nye politiske normer presser seg frem. Dette vil igjen føre til at styreformen blir satt under press, og det kan skje endringer i forhold til denne (Nordby, 2010: 21).

Dette kan vi tolke som at eneveldet sto for fall som politisk system, etter hvert som resultatet av den franske revolusjonen, de nye ideene om politisk frihet, folkesuverenitet og maktfordeling fikk gjennomslag og spredte seg til nye land. Man forstod at eneveldet ikke kunne begrunnes lenger, kongen som hadde fått sin makt fra gud, sto nå opp mot tanker om et folkestyre der de styrende hadde fått sin makt fra folket. Dette er et godt eksempel på en legitimitetskrise som førte til at nye normer presset seg frem.

Rokkan legger, i likhet med Ernst Sars og Sverre Steen, vekt på betydningen av ytre forhold som viktige årsaker til 1814 og den nasjonale reisningen mot Kieltraktaten, kampen for selvstendigheten og anledningen til å lage en forfatning for Norge (Rokkan, 1995:112). Dette kan også sees i sammenheng med argumentet til professor i statsvitenskap, Trond Nordby, som nettopp påpeker at bøndene var en viktig statsbærende klasse i Norge i 1814 (Nordby, 2010).

4. Ulike syn på den historiske bakgrunnen for 1814

Historikere som har fordypet seg i forholdene knyttet til selvstendighetskampen, grunnlovens tilblivelse i 1814 og forholdene i det norske samfunnet fra denne perioden, fokuserer, kanskje ikke så overraskende, på ulike forklaringsmodeller. Disse modellene har tatt for seg forholdet innad i Danmark-Norge, og mellom Danmark-Norge og andre europeiske land som blant annet Sverige, Storbritannia og Russland, i tillegg til situasjonen i og stemningen blant folk flest i Norge på denne tiden, når de skal forklare ulike hendelser og avgjørelser som ble tatt.

Under arbeidet med den historiske perioden fra ca. 1750 og frem til 1814, for å forstå bakgrunnen og få en bred forståelse for grunnlovens tilblivelse, har jeg blitt kjent med og fått innsikt i to overraskende sterke og motsatte retninger innenfor historikernes profesjon.

Disse to ulike retningene trekker frem helt forskjellige forklaringer på omstendighetene som la grunnlaget for grunnlovens tilblivelse og kampen for et selvstendig Norge, i den situasjonen som hadde oppstått som følge av Napoleons-krigene.

Jeg vil nå presentere disse to ulike retningene og trekke frem hovedlinjene i deres syn.

4.1 “Friheten i gave” – 1814 som resultatet av stormaktenes spill og konfliktsituasjonen i Europa

Årsakene til at Norge fikk en så radikal grunnlov med stemmerett til bøndene, har sin rot i, og kan forklares ut fra det storpolitiske spillet som foregikk i Europa på denne tiden.

Fikk det norske folk friheten i gave? Dette er et argument som knytter seg opp mot at grunnlovens tilblivelse, og Norges løsrivelse fra unionen med Danmark hadde sin årsak i det storpolitiske maktspeillet som foregikk i Europa i perioden forut for 1814. Med denne hypotesen er jeg mest opptatt av hva som ga anledningen til at vi kom i en situasjon hvor vi fikk en mulighet til å kjempe for et selvstendig land, selv om det viste seg umulig, og at vi kunne få skrevet en egen grunnlov.

Noen ledende historikere har trukket fram at stormaktenes spill og krisene i Europa, med Danmark-Norge og Sverige på hver sin side av konflikten, spilte en avgjørende rolle for at Norge kunne få en ny grunnlov. Det sentrale med denne situasjonen, med krig og konflikter, som egentlig er et kjempestort tema i seg selv i Europas historie, er hva som skjedde, og hvilken rolle det spilte for Danmark-Norge og Sverige. Hvilken betydning fikk disse konfliktene for forholdet mellom Danmark-Norge og Sverige, hvilken betydning hadde tidligere konflikter, blant annet den som førte til at Sverige måtte avstå Finland til Russland? Danmark-Norge kom med i Napoleons-krigene på Napoleons side. En årsak til dette var at britene hadde ranet danskenes flåte i København tidligere. Samtidig hadde Sverige inngått en allianse mot Napoleon i 1805, men gått på en rekke nederlag. Ett slikt nederlag hadde medført at Sverige ble tvunget til å avstå Finland til Russland. Etter hvert fikk Sverige en ny kronprins, Carl Johan, som tok et aktivt grep om den svenske utenrikspolitikken og Sveriges forhold til andre stater. Han ønsket at Sverige skulle få Norge som erstatning for Finland som var blitt tapt til Russland. Hans aktive utenrikspolitikk førte til at Sverige kom i allianse med en rekke stater, som lovet Sverige diplomatisk støtte. Til gjengjeld for dette skulle Sverige bli med i kampen mot Napoleon (Malnes, Midgaard, 2004:299-300). På denne måten kom Danmark-Norge og Sverige til å havne på hver sin side i Napoleons-krigene.

Vi ser at dette er et tema som berører internasjonal politikk og forholdene mellom mange stater i Europa i denne urolige perioden.

Dette gir mange muligheter for tolkninger av aktørenes handlinger og handlingsmuligheter, og av hvordan de forskjellige aktørene har vurdert sine alternativer, og hva som har ligget bak dette.

Den ene retningen av historikere legger mest vekt på situasjonen i Europa og storpolitikken som utspant seg der, som de viktigste omstendighetene som banet veien for at Norge kunne få en egen grunnlov. De er opptatt av betydning av de europeiske stormaktene og Napoleons-krigene på bekostning av forklaringer med utgangspunkt i nasjonale forhold knyttet til norsk nasjonalisme.

De har videre lagt vekt på en sentral aktør som Christian Fredrik, norsk stattholder og dansk kronprins, og de motivene han og danskekongen hadde når det gjaldt å få Norge tilbake i union med Danmark så snart forholdene lå til rette for det.

Sentrale historikere som har stått for og forfektet dette synet er blant annet Jacob Aall, Sverre Steen og Jens Arup Seip (Sørensen, 2004:57).

Historikeren Sverre Steen tar utgangspunkt i freden i Kiel og avtalen der, som slo fast at den svenske kongen skulle ha enevoldsmakt i Norge, men at Norge skulle være et eget rike forent med Sverige (Steen, 1996:159).

De videre begivenhetene som ledet opp mot Eidsvollsforsamlingen som skulle gi Norge en ny grunnlov, tar ifølge Steen utgangspunkt i prins Christian Fredrik, stattholder i Norge og dansk prins, og hans handlinger i en presset situasjon. Ifølge Steen handlet Christian Fredrik slik han gjorde, på bakgrunn av et ønske om å forene Norge og Danmark igjen senere etter at han selv hadde blitt konge i Danmark. Selve grunnlovsforsamlingen kom da i stand, fordi Christian Fredrik fikk støtte hos viktige norske borgere i Trondheim, som sluttet opp under hans selvstendighetspolitikk, men som krevde at det burde komme sammen en kongress som skulle legge grunnvollen til rikets konstitusjon for fremtiden (Steen, 1996:161).

Jens Arup Seip legger vekt på forhold utenfor Norge når han skal finne forklaringer på året 1814. Seip peker på at omveltningene som skjedde i Norge manglet en sosial og økonomisk omveltning, slik tilfellet hadde vært ved revolusjonen i Frankrike og i Russland under den russiske revolusjonen. Det som fantes, sier Seip, var to andre viktige aspekter, det politiske og det nasjonale, og disse ga oss både en stat og en gjenfødelse som nasjon (Seip, 1997:15).

Seip trekker fram hvordan disse to viktige forholdene var med på å gi Norge begivenheter som han mener førte til noe stort for Norge, og som han mener i sammenligning var større enn for eksempel revolusjonens betydning for Frankrike.

Han argumenterer for at andre historikere har lagt for mye vekt på forklaringer som konstruerer sammenhenger mellom begivenheter, og som tolker enkeltheter inn i en helhetlig sammenheng.

Slik har de funnet mønstre som gir forklaringer og lovmessige sammenhenger som årsaker til historiske begivenheter, ifølge Seip (Seip, 1997:7).

Det er tydelig at han mener at dette er sammenhenger som konstrueres feilaktig og som ikke egentlig finnes, og at dette er forklaringer som ikke holder mål ved en nærmere granskning. Ifølge Seip, må vi se bort fra forklaringer som legger vekt på forhold i Norge for å forstå 1814.

Han trekker fram at disse historikerne leter etter en forklaring til den historiske utviklingen i Norge, i en utvikling som finner sted innenfor et handlingsutløsende, fundamentalt spenningsforhold.

Seip peker på blant annet Ernst Sars, som en historiker som er opptatt av at det var to kulturer som stod opp mot hverandre, henholdsvis en nasjonal kultur forankret i bondestanden, og en fremmed kultur som ble fremmet av embetsstanden (Seip, 1997:8).

Seip viser hvordan utgangspunktet i motsetningene mellom disse to kulturene ble videreutviklet til å kunne tolkes som en forklaring på økonomiske motsetninger mellom bondesamfunnet og bysamfunnet.

Seip på sin side, baserer sin historiske innsikt på en spesiell forståelse av forfatningens rolle som et politisk arrangement i vid forstand. Han argumenterer for at politikk er viktig fordi politikk har en instrumentell verdi som middel til å forstå andre deler av historien.

Dette understreker han ved å peke på at politiske institusjoner og den aktiviteten som skjer innenfor dem, kan vise seg som en effekt av forhold som skjer andre steder i samfunnet. Samtidig kan politikk virke inn på andre forhold i samfunnet, på grunn av den rolle som politikken har når det gjelder å produsere normer for atferd og fordele ressurser (Seip, 1997:10). Dette er spennende, fordi det peker på sammenhengen mellom en forfatning og det samfunnet som den springer ut fra. Det retter oppmerksomheten vår mot at en forfatning speiler det samfunnet den skal bidra til å formalisere når det gjelder forholdet mellom gruppene i samfunnet. Det betyr at ved å studere forfatningen får vi viktig kunnskap om den samtidige samfunnet, og vi får også rede på viktig kunnskap om forfatningen og hvordan den ble til, ved å studere samfunnet som omga de menneskene som ga den liv.

Jens Arup Seip har vært opptatt av å skille mellom de to begivenhetene som knyttet seg til henholdsvis oppkomsten av Norge som selvstendig stad, og den frie forfatningen (Seip, 1997:16).

Når det gjelder selvstendigheten, slår han kategorisk fast at de avgjørende faktorene som la grunnen for at dette ble mulig, ligger utenfor Norges grenser.

Delvis peker han på at Norge, på grunn av sin beliggenhet langt mot nord, har vært avhengig av Sverige og Danmark, og at dette har vist seg gjennom at disse to landene har skiftet på å være våre unionspartnere i til sammen nesten 600 år – i perioden 1319 til 1905. Delvis er han opptatt av at Napoleons-krigene og de alliansene som oppstod som en følge av dem, ledet til at stormaktene kunne bestemme at Norge skulle bli overført fra Danmark til Sverige (Seip, 1997:17).

Seip peker på at det mest sentrale med dette, i forhold til spørsmålet om forklaringen på selvstendighetskampen og veien frem mot en egen grunnlov, ligger i hvordan og hvorfor aktørene handlet slik de gjorde.

Hva er det som kan forklare at sentrale aktører benyttet seg av at Sverige reagerte så sent, i følge Seip, i en situasjon hvor Danmark måtte avstå Norge, slik at det for en stund ble mulig å skape en ny stat med en egen forfatning?

Hvilke forutsetninger for dette kan man finne innad i Norge?

Seip er i hvert fall uenig med Ernst Sars, som han påpeker stod for et syn om at det var en nasjonal-ånd og dens egne vilje som lå som et grunnlag for selvstendighetskampen.

I motsetning til dette synet, i følge Seip, stod en historiker som Sverre Steen, som la vekt på at både selvstendighetskampen og den frie forfatningen var noe som ble presset på nordmennene (Seip, 1997:18).

Seip konkluderer her selv med å trekke frem at han mener det er mye mer hold i en påstand om at det som skjedde var avhengig av en sterk person som trakk i trådene, og denne personen var Christian Fredrik (Seip, 1997:18).

Seip argumenterer videre for at avståelsen av Norge til Sverige og hvordan Christian Fredrik handlet, var noe som var grundig planlagt på forhånd (Seip, 1997:19).

Han peker videre på at de i Norge som var knyttet til Danmark eller dobbeltmonarkiet, og som foretrakk dette framfor en union med Sverige, ville gjøre som Christian Fredrik ønsket. Dette ønsket var det ikke hensiktsmessig å stå klart fram med, og derfor ble det heller sagt at man ønsket selvstendig Norge, i følge Seip.

Dette var noe som først kom klart frem på Eidsvollsforsamlingen, hvor de som ble kalt selvstendighetspartiet der, i virkeligheten egentlig utgjorde et "danskeparti" (Seip, 1997:21). Det som var viktig, sier Seip, at løftene som ble fremsatt i forbindelse med arbeidet for en senere gjenforening mellom Danmark og Norge, skapte noen drømmer om et selvstendig norsk rike.

For øyeblikket forlater jeg Jens Arup Seip og hans argumenter om politikken betydning som en kilde til å forstå samfunnsendringer, og fokuset på Christian Fredrik sin rolle. Vi har nå fått en viss oversikt over hva de to ulike retningene legger vekt på når det gjelder å forklare 1814 som et mulighetenes og grunnlovens år, enten de er opptatt av tilfeldighetenes spill, eller finner forklaringer i stemningen og drømmene som preget det norske folk.

Jeg vil ta opp igjen denne tråden senere i oppgaven, når temaet er spredning av politiske normer og ideer, og se nærmere på forklaringer på hvordan opplysningstidens bærende politiske ideer kunne bli spredt til Norge.

4.2 1814 som et resultat av forhold i Norge og det norske samfunnet

I motsetning til de historikerne som legger vekt på “friheten i gave” og som ser 1814 som et resultat av forhold utenfor Norge, legger den motsatte retningen av historikere vekt nettopp på forhold internt i det norske samfunnet. De peker på hvordan omstendigheter som ledet til selvstendighetskampen og grunnlovens tilblivelse, skyldes forhold i det norske samfunnet.

De har blant annet vært opptatt av forholdet mellom samfunnsklassene, i tillegg til forklaringer knyttet til hvordan styringen av det dansk-norske eneveldet var lagt opp og ble gjennomført, og hvilken innflytelse som også vanlige borgere og folk fra bondestanden kunne ha ovenfor de styrende myndigheter. Den nasjonale “ånd” og opptatthet av det gamle Norge og de tradisjonene som hadde preget landet og folket, var elementer som de var opptatt av. Dette peker de på som de viktigste forklaringene på grunnloven, de diskusjonene som foregikk på grunnlovsforsamlingen, og de avgjørelsene som ble tatt når grunnloven skulle utformes, og kampen for å løsrive Norge fra den langvarige unionen med Danmark. Disse historikerne er opptatt av betydningen av den langvarige modningsprosessen som de peker på fant sted i det norske folket, og som førte til begivenhetene i 1814.

Denne historiker-retningen kan man i følge historikeren Øystein Sørensen kalle nasjonalistisk, ut fra at den vektlegger interne, nasjonale forhold i Norge som de viktigste katalysatorene for at Norge til slutt fikk sin egen grunnlov i en politisk turbulent tid . Den fremste representanten for dette synet blant historikere er Ernst Sars.

I tillegg la også en større person som Henrik Wergeland, som også var interessert i historie, vekt på denne måten å forstå 1814-begivenhetene på. (Sørensen, 2004:57).

Ernst Sars legger vekt på at et folk ikke kan vinne igjen sin selvstendighet og frihet uten at det skyldes andre omstendigheter og årsaker enn rene tilfeldigheter. Han er videre tydelig på at fortjenesten for grunnloven ikke kan legges på en enkelt samfunnsklasse, nemlig embetsmannsklassen, slik noen har gjort. Ei heller kan fortjenesten legges på enkeltpersoner, sier Sars. Han trekker frem at det i stedet er en utviklingsprosess som har pågått i folket i lang tid.

Sars peker på at uten denne forutgående utviklingsprosessen, ville ikke grunnloven ha vært noe annet enn et stykke papir (Sars, 1882).

Han argumenterer derfor at det ikke er mulig å forstå hvordan grunnloven kunne bli til, hvis man ikke tar i betraktning det grunnlag som fantes blant vanlige folk for at en ide om en egen forfatning skulle springe ut av et folk med en nasjonal selvfølelse med tillit til og tro på sitt eget folks fremtid.

Når det gjelder forhold ved det norske samfunnet, legger en historiker som H. Koht vekt på hvordan bøndene, de siste hundre årene forut for 1814, hadde ligget i strid med regjeringen. Koht peker på betydningen av at disse opprørske bøndene slo seg sammen med en annen opprørsk samfunnsklasse, nemlig borgerne.

Borgerne på sin side, var inspirert av opplysningstidens tanker om folkesuverenitet og ideene til kjente tenkere som blant annet Rousseau.

Disse kreftene bidro sammen, på hver sin måte, til å legge grunnlaget for nye ideer om forholdet mellom konge og folk.

Bøndene og borgerne ble forent av embetsstanden, hevder Koht, det var embetsstanden som politisk sett var i stand til å forene de to andre gruppenes interesser ovenfor statsmakten, gjennom den politiske rollen som de var i besittelse av (Koht, 1914:4). Med dette trekker han fokus mot embetsstanden, og den viktige rollen de hadde som gruppe i samfunnet.

Embetsstanden fikk da også en økende betydning og innflytelse i statsstyret etter 1814, en innflytelse som økte så mye av vi etter hvert fikk begrepet ”embetsmannsstaten”.

I argumentet til Koht ser vi at bøndene er til stede der også, men i motsetning til Sars, ser Koht på bøndene mer som en politisk aktør. Hos Koht blir de en aktør som kan lykkes med å nå sine mål ved å forene krefter med andre sentrale aktører. Disse gruppene forener krefter i det mulighetene oppstår for å kjempe for selvstendighet og en egen grunnlov.

Ifølge Sars er det simpelthen umulig at en slik utvikling skulle kunne skyldes noen form for mirakel. Istedenfor skyldes det en lengre tids utvikling, hvor folk har opplevd en voksende nasjonalfølelse som springer ut fra det å ha levd i lengre tid under vanskelige kår.

Det var dette som lå bak at folket selv reiste seg mot konsekvensene av Kiel-traktaten, sier Sars, og dermed uunngåelig stod foran en krig med Sverige, som hadde fått Norge som krigsbytte med stormaktenes velsignelse.

Koht på sin side, er også opptatt av betydningen av Kieltraktaten. Han peker på at det som var viktig var at folket reiste seg mot konsekvensene av denne avtalen, og at satte sin egen vilje opp mot kongens vilje.

Dette, sier Koht, førte til at det ble skapt en ny rett her i landet.

Kielfreden la grunnen for at folket reiste seg mot den tidligere rettstanken knyttet til den eneviddige kongen, og med dette la de grunnen for starten på en ny tid i norsk historie (Koht, 1914:1).

Avslutningsvis vil jeg i forhold til denne diskusjonen trekke frem et syn som ser grunnloven som et resultat både av internasjonale forhold så vel som nasjonale forhold.

Jusprofessor Dag Michalsen ved UIO, som er en av prosjektlederne i forskningsprosjektet "Nye perspektiver på Grunnloven" ved Institutt for offentlig rett, trekker frem argumenter som legger vekt på at grunnloven kom til som en følge av både nasjonale og internasjonale forhold. Blant de internasjonale forhold finner vi både opplysningstidens nye tanker og arbeidene til sentrale personer som John Locke, Jean-Jacques Rousseau og Immanuel Kant. Michalsen legger vekt på hvordan disse tenkerne påvirket mer eller mindre direkte de oppfatningene som mennene hadde på Eidsvollsforsamlingen (Michalsen, 2008:11).

5. Norges styreform og politiske system ved slutten av enevoldstiden og frem mot 1814

Sverre Steen peker på at det er en alminnelig og reell oppfatning at staten økte sin makt de neste hundre årene etter 1500-tallet. Han legger vekt på at dette innebar at staten tok mer affære og grep inn i områder der staten tidligere hadde oppnådd lite. Folk måtte oftere enn før rette seg etter ordre fra offentlige tjenestemenn, folk fikk flere plikter ovenfor staten, og skatteleggingen økte (Steen, 1996:111). Det ble med andre ord en mer merkbar og regelmessig kontakt med sentralmyndighetene for folk flest. Myndighetene forvaltet skatteinntektene og disse ble disponert ut og brukt til krigsmakten, til offentlige bygninger, og ikke minst til lønn til en økende stab av offentlige tjenestemenn.

Allerede før innføringen av eneveldet, de neste tiårene fra 1620, skjedde det store endringer i statsstyret. Disse endringene bestod i en økt spesialisering, som hadde sitt opphav både i et følt behov, i tillegg til nye teorier om hva som var den beste styreform.

Blant viktige endringer var at lensherrenes funksjoner ble delt opp og satt ut til nye tjenestemenn som lensherrene bare formelt hadde kontroll over. Forøvrig stod de direkte under kontroll av sentralmakten. Senere, med innføringen av eneveldet, skjedde en endelig overgang fra lensstyre til embetsstyre. I forbindelse med dette forsvant lensherrene og ble erstattet av fastlønte amtmenn. Sorenskriverne ble gjort til underrettsdommere.

(Steen, 1996:111).

Sverre Steen peker på at dette førte til fremveksten av et ekspertstyre, og at enevoldstiden i Danmark-Norge, det vil si perioden fra 1660-1814, ble ekspertstyrets klassiske tid. Steen tegner videre et relativt positivt bilde av statsstyret i enevoldstiden, og sier seg ikke enig med de som fordømmer eneveldet uten å kjenne hvordan styret virkelig fungerte. (Steen, 1996:112).

Eneveldet var et embetsstyre, som bestod av et velordnet system både på riksplan og i forhold til lokalt styre. Hensikten med organiseringen var å sikre eneveldet, embetsstyret maktstilling, så vel som folkets ve og vel. Steen peker på at særlig det siste var viktig for kongen, og det hersket rettssikkerhet både i Danmark og i Norge. Dommene kunne likevel være harde, og kongen stod som eneveldig i en posisjon hvor han kunne straffe uten at det forelå en dom, selv om dette var en rett han ikke benyttet seg av. Kongen kunne også benåde folk, og det skjedde ofte (Steen, 1996:113).

En viktig utfordring med eneveldet var at det arbeidet omstendelig og dermed også veldig langsomt. Det tok lang tid å få behandlet saker og få saker gjennom det spesialiserte embetsverket. Samtidig var man da sikret en grundig behandling av sakene og en rettssikkerhet i forhold til det. For noen kunne det også være en fordel at saker trakk i langdrag (Steen, 1996:113).

Også historikeren Rian legger vekt på hvordan styret i Danmark-Norge endret seg i retning av økt byråkrati og omorganisering. Han peker på at kongen av Danmark-Norge, som en følge av at han gjorde seg eneveldig i 1660, foretok en god del endringer i styret. Han opprettet en rekke kollegium med både adelige og ikke-adelige medlemmer. Disse skulle delvis ta seg av innenrikspolitiske styringsoppgaver, delvis ta seg av spesielle styringsoppgaver. Dette førte til at byråkratiet vokste og ble større i forhold til hvordan det hadde vært tidligere.

Videre etablerte han et regjeringskollegium til å delta i statsstyret, i tillegg til at han selv avgjorde mange saker. Han etablerte også kommisjoner som skulle utrede og ta avgjørelser i bestemte saker (Rian, 2003:36).

Når det gjelder det militære og forsvaret, stod Norge, Danmark og Slesvig-Holstein under en felles eneveldig ledelse. Denne ble administrert av det militære kollegiet i København (Rian, 2003:40).

Den øverste ledelsen i den norske hæren var som oftest lagt til en som hørte til kongehuset. For perioden 1772 og frem til 1814 var det prins Carl av Hessen som hadde dette embetet.

Denne posisjonen var dermed også på danske hender.

Som stattholder i Norge ble det alltid utnevnt danskfødte menn, det samme gjaldt embetet som visestattholder.

Posisjonen som stattholder var først og fremst tiltenkt for å sørge for å holde grepet om Norge og gjennomføre politikken som i sin helhet ble utformet i København.

Prins Christian Frederik ble utnevnt til stattholder og sendt til Norge i 1813. Når det ble klart at danskekongen måtte avstå Norge til Sverige, brukte stattholderen sin posisjon i samarbeid med kongen til å forsøke å finne ut hvordan Danmark kunne få Norge tilbake igjen.

Når det gjelder den øvrige organiseringen, ble 4 stiftamtmen og 8-12 amtmenn utnevnt. Av disse var mindre enn 50 % norske når det gjelder amtmennene. Ingen av stiftamtmenene var norske (Rian, 2003:38).

Som følge av innføringen av eneveldet, etablerte kongen også en ny ordning hvor alle viktige embeter i Danmark-Norge var direkte underlagt han.

I total sum førte dette til at vi i Norge fikk 1100 kongelig utnevnte embetsmenn, et antall som frem til ca. år 1800 økte til 1800 personer totalt. Av disse var det 800 offiserer, 400 sivile embetsmenn og 400 geistlige (Rian, 2003:50).

Disse tallene tydeliggjør hvordan byråkratiet vokste, og hvordan den eneveldige kongen strukturerte statsstyret og sikret seg sin egen eneveldige makt. Hvordan var så situasjonen i forhold til nordmenn i embetsverket og deres muligheter for å komme i lederstillinger i den eneveldige dansk-norske staten?

Når det gjelder embetsverket, var innslag av embetsmenn med bakgrunn i norsk bondestand beskjeden. Man regner med at ca. 3 prosent ble rekruttert til de geistlige embetene, og dette var den embetsgruppen med flest med bakgrunn i norsk bondestand. (Rian, 2003:58).

Vi ser ut fra dette, at selv om tallene riktignok varierte en del i løpet av den lange perioden fra eneveldet ble innført i 1660/61 og frem til 1814, var det et beskjedent antall med bakgrunn i det norske bondesamfunnet som kom seg inn i embetsmennenes rekke.

Hvilke andre måter kan bøndene ha hatt når det gjelder å delta i den politiske styringen i lokalsamfunnene?

Det er viktig å være oppmerksom på at bøndene ikke kan betraktes som en samlet gruppe. Det er blant de som regnes som storbønder at vi finner den undergruppen blant bøndene som ble regnet til den øvre middelklassen i det norske samfunnet i senmiddelalderen. Blant disse bøndene var det personer som på grunn av sosial posisjon, alder eller økonomisk innsikt ble ansett som viktige folk som embetsverket visste at det måtte rådføre seg med. Embetsmennene kan nok ha hatt en mulig til å påvirke hvem som ble ansett for å sitte i en slik posisjon, og som man dermed valgte ut når man skulle oppnevne bondelensmenn og lagrettemenn (Rian, 2003:101). Dette kan de ha benyttet seg av til å trekke frem personer som de anså som passende å ha i disse posisjonene.

Ut fra det som Rian har lagt vekt på i sin fremstilling, ser vi at Norge i en lengre periode ble styrt av et politisk system hvor de fleste formelle rollene som tjenestemenn var forbeholdt menn av utenlandsk, fortrinnsvis dansk opprinnelse. Likevel var ikke karrieremulighetene helt stengt for nordmenn eller for norske bonde-sønner.

6. Bøndene

I denne delen oppgaven vil jeg gi en bred presentasjon av en samfunnsgruppe som står sentralt i denne oppgaven, nemlig bøndene. Bøndene er i utgangspunktet av interesse på bakgrunn av at det tross alt var en uvanlig situasjon at mange med tilhørighet i deres sosiale gruppe fikk stemmerett gjennom grunnloven i 1814. De er videre av interesse siden de var godt representert på Eidsvollsforsamlingen som utformet grunnloven.

Jeg vil ta for meg bøndene i flere ulike sammenhenger. Jeg vil innlede med å se på bøndene som samfunnsklasse i Norge. Videre vil jeg ta for meg bøndene som var tilstede på Eidsvollsforsamlingen, før jeg går over til å se på hvilken rolle bøndene har hatt i det politiske systemet i Norge. Her vil jeg spesielt se på bøndene når det gjelder deltakelse i lokalsamfunnets styre og stell.

I tillegg til det vil jeg også ta for meg det nasjonale planet, og se på hvordan forholdet mellom bønder og sentralmyndighet var, og hvordan bøndene ble betraktet fra sentralt hold. Poenget med dette er å finne ut hvilken plassering bøndene som en sosial gruppe hadde i det norske samfunnet. Dette kan peke mot årsaker og forklaringer som kan hjelpe oss til å forstå hvordan og hvorfor vi i grunnloven i 1814 fikk en bestemmelse som ga mange av bøndene stemmerett.

6.1 Bøndene som samfunnsklasse i Norge fra 1750-1814

Hadde bøndene en forankring i form av en sikkerhet og tiltro til sin egen rolle i samfunnet, og nøt de en form for anseelse i samfunnet i Danmark-Norge? Jeg tenker her på en form for anseelse som en automatisk vil få når man er en medlem i en gruppe som utgjør en bestemt samfunnsklasse, og som har en sterk og årelang tradisjon for å delta i styre og stell.

Dette spørsmålet har vokst fram hos meg til å bli mer og mer sentralt mens jeg har arbeidet med denne oppgaven, og satt meg videre inn i hvordan forholdene var i samfunnet i Norge i denne tidsperioden fra 1700-tallet og frem til Grunnloven var undertegnet i 1814.

Interessen for dette spørsmålet har sin begrunnelse i betydningen av å få nærmere oversikt over hvordan bondens sosiale stilling var i det norske samfunnet, forut for 1814.

I mye av det våre store historikere har skrevet om fra perioden forut for 1814, fremgår det på forskjellige måter hvordan bøndene har blitt møtt med respekt fra de styrende myndighetene i mange ulike sammenhenger. Dette mener jeg gir oss en viktig pekepinn i retning av at bøndene har hatt en rolle i den politiske kulturen.

Betydningen av hvilke samfunnsklasser vi hadde og hvordan forholdet mellom disse var, sammenlignet med andre land som fikk ny grunnlov i samme tidsperiode, og som ikke fikk en så liberal grunnlov, må undersøkes i jakten på motivene bak det å gi bøndene stemmerett. Et annet forhold knyttet til bøndene er i hvilken grad de også hadde tilgang på informasjon om opplysningstidens ideer om folkestyre og maktfordeling og så videre.

Hvor opplyste var de, og hvor anerkjent var det i så fall i samfunnet at de var opplyste?

Hvilke bønder? Hvordan bønder og vanlige folk kunne, på sitt vis delta i samfunnsstyrelser ved å sende klager, ta opp saker, få skrevet brev via sorenskrivere og ellers motsette seg urimelige bestemmelser og annet. Kort sagt er jeg her på jakt etter bøndenes politiske innflytelse i utgangspunktet for februar 1814.

Det ble bestemt at av valgmennene, som skulle bestemme hvilke representanter som skulle reise til Eidsvoll for å delta på grunnlovsforsamlingen, skulle minst 1 valgmann fra hvert prestegjeld være en bonde. Fra hvert prestegjeld skulle det være 2-3 valgmenn, slik at prosentandelen bønder blant valgmennene ble forholdsvis stor (Steen, 1996:164).

Dette er et interessant funn. Allerede ved den spede starten på arbeidet med å etablere Eidsvollsforsamlingen, var altså bøndene inkludert i det politiske arbeidet.

Vi vet at Christian Fredrik, som stod sentralt i dette arbeidet og trakk i trådene, var opptatt av prinsippet om folkesuverenitet (Steen, 1996:116).

Historikeren Sverre Steen trekker frem at inspirasjon til og modell for denne tenkningen, kom fra Europa.

Bøndene utgjorde en viktig del av folket, og ideen om folkesuverenitet stod ikke bare sterkt hos den politiske eliten, men også i folk flest. Grunnlaget for dette var inspirasjon fra USA og politiske tanker og konstitusjonen der (Steen, 1996:166).

6.2 Bøndene på Eidsvollsforsamlingen

Bøndene var en samfunnsgruppe som hadde en del representanter i grunnlovsforsamlingen på Eidsvoll. Av de 112 deltakerne som var med der, var 37 bønder. Det innebærer at bøndene utgjorde bortimot 1/3 av alle deltakerne på grunnlovsforsamlingen. Dette gjør dem til en stor og interessant gruppe.

Bøndene var altså underrepresentert, mens embetsmennene var overrepresentert (Mykland, Opsahl, Hansen, 1989:39).

Bonderepresentantene skal for det meste ha spilt en meget beskjeden rolle i Eidsvollsforsamlingen.

Blant annet kom ingen bønder med i den viktige konstitusjonskomiteen, som startet arbeidet med å lage et utkast til grunnloven (Mykland, Opsahl, Hansen, 1989:42).

Det er et spørsmål om embetsmennene og de andre fra de høyere samfunnsgruppene i Norge hovedsakelig tildelte bøndene en ren statistrolle på Eidsvollsforsamlingen. Mange av dem var heller ikke bare bønder, flere hadde arbeid utenfor bondeyrket, og flere hadde også fått utdanning. Det var blant annet 14 underoffiserer, 5 lensmenn og 3 skolelærere i denne gruppen.

Det er nok riktig at de fleste av bøndene som var med, inntok en beskjeden rolle. Når vi leser om forhandlingene som foregikk på Eidsvollsforsamlingen, står det ofte skrevet om bøndene at de var personer som aldri tok ordet på Eidsvollsforsamlingen, og som holdt seg beskjedent i bakgrunnen. Det er det enighet om.

Samtidig er det kjent at flere av bøndene som var med, var betydningsfulle personer i sin bygd. De blir trukket frem som sterke personer, både de som bare var bønder, så vel som de som hadde andre yrker i tillegg til å være bønder. Dette gjaldt hele 24 av de 37 bøndene. De hadde yrker som blant annet underoffiser, skolelærere og lensmenn (Wasberg, 1964: 48).

Disse var med andre ord ikke bare uskolerte bønder, men hadde skaffet seg et annet yrke i tillegg. Foruten disse, var det flere av dem som hadde skaffet seg livserfaringer som bidro til at de fremstår både som lærde og interessante personer. Alle disse bidro, på ulikt vis, til å skape Norges nye grunnlov, i denne spennende perioden av Norges historie. Når disse bøndene markerte seg, kommer det nettopp av deres personlige egenskaper (Wasberg, 1964:48).

Halvdan Koht fremhever også det faktum at det kun var en eneste av deltakerne på Eidsvollsforsamlingen, som ikke kunne lese og skrive. Det var sjømannen Even Thorsen, som derfor måtte få hjelp til å undertegne grunnloven.

Dette til tross for at det i 1814 fremdeles var en god andel av bøndene som fortsatt ikke kunne lese og skrive, i følge Koht. (Wasberg, 1964:48, sitat fra Koht).

Even Thorsen fra Tromsø markerte seg også positivt på Eidsvollsforsamlingen. Han var blant de menn som hadde gjort seg ulike livserfaringer og sett mye av verden utenfor Norge: Han hadde mye kunnskaper som oppveide at han forøvrig var en husmannssønn og ellers ble betraktet som en ulært mann. (Wasberg, 1964:49).

En av bøndene brakte også med seg til Eidsvollsforsamlingen et eget skrevet utkast til ny konstitusjon for Norge (Wasberg, 1964:50).

Det var bonden Anders Lysgaard fra Biri i Oppland. Han brakte med seg til Eidsvoll et radikalt forslag til ny forfatning. I dette forslaget fremgikk det at Norge ikke skulle ha noen adel. Videre skulle embetsverket være så lite som mulig, det skulle være økonomisk liberalisme, og den norske bonden skulle være fri (Wasberg, 1964:50).

Et annet eksempel er Teis Lundgaard. Han skal ha vært en mann som ikke var redd for å si hva han mente og hadde en god karakter.

En annen bonde vi hører positivt om, er Ole Svendsen Ilerød fra Aremark. Om han blir det sagt at han var for sin tid og stand en kunnskapsrik mann. Også Brynild Gjerager fra Voss skal ha vært den mest opplyste og begavede bonde på voss, og han innehadde alle de vervene som det var mulig å ha i sin hjembygd.

Selv om disse markerte seg på en positiv måte, speiler ikke dette seg i mange av talene som er referert fra Eidsvollsforsamlingen. Av dette kan man kanskje slutte seg til at de jobbet i det stille under samlingens arbeid (Wasberg, 1964:49-50).

Bonde og lensmann Lysgaard satte fram et forslag til konstitusjon som ble tatt opp til diskusjon. I dette forslaget var han tydelig opptatt av forholdene for bøndene, og han foreslo bestemmelser som skulle sikre enhver undersått muligheten til selv å foredle sine egne produkter på den måte som han selv visste best. Han foreslo også at enhver skogeier skulle stå fritt til selv å foredle sin trelast, uavhengig av de private sagbrukseierne, som han fremhevet var kjøpmenn og lastehandlere, og som tilbød en altfor lav pris for trelasten (Wasberg, 1964:73).

Forøvrig vet vi at bøndene på Eidsvollsforsamlingen var aktive blant annet når spørsmålet om odelsretten ble diskutert. Odelsretten ble også tatt i forsvar av kaptein Ole Elias Holck, som var opptatt av at bondestanden hadde en sterk stilling i samfunnet nettopp på grunn av odelsretten. Han mente at odelsretten ville være med og sørge for at bøndene også i fremtiden gjennom den ville være sikret frihet og uavhengighet (Fure, 1989:241-243).

6.3 Eksempler på bøndernes deltakelse i den lokale, politiske kulturen

Historikeren H. Koht sier at det norske folket er født av klassereising og klassestrid.

Han argumenterer for at hver gang en ny klasse har nådd frem til makt, har hele nasjonen blitt større og rikere. (Koht, 1914:6).

Han mener med andre ord, at utviklingen i Norge, og derigjennom framgang, har basert seg på at ulike grupper har kjempet seg oppover og fram til makt i det norske samfunnet. Til slutt har denne klassereisingen og klassestriden ført til at bøndene fikk en reell innflytelse i rikspolitikken, i det som Koht refererer til som bondepolitikken. Koht viser eksempler fra middelalderen, hvor adelsættene sank ned i den vanlige bondestanden, når de ikke lenger klarte seg godt nok økonomisk til å fortsette å være på høyde med det Koht kaller storadelen. Når bondestanden dermed tok opp i seg så sterke aktører, sier Koht, la dette grunnlaget for at folk fra bondestanden kunne bli valgt som lensmenn (Koht, 1914:9).

Som samfunnsgruppe hadde altså bøndene styrket seg ved å få slike medlemmer fra tidligere velstående adel.

Riktignok mente Koht at bøndene ble svekket som politisk aktør på 1300-tallet. Da ble de stengt ute fra det lokale selvstyret, både med hensyn til lovgivningsmakt og domsmakt i samfunnene ute på bygdene. Dette førte til at klassemotsetningene mellom bønder og adel ble veldig dyp (Koht, 1914:24).

Til tross for dette, kan det ikke ha vært lenge før bøndene igjen var en politisk aktør i lokalt selvstyre i små og store oppgaver som skulle løses lokalt. Vi vet at kong Haakon Magnussøn, som styrte Norge i middelalderen, ønsket å styrke bygdefellesskapets plass i statssamfunnet. Lover som han ga, viser tydelig at det var nær kontakt mellom bygdesamfunnene og riksstyret. I kongebrevene fra 1290 til 1319 kommer det tydelig fram at vanlige folk og dermed også bøndene ble betraktet som politiske subjekt. Lovene understreker at mange områder i samfunnet i denne perioden ble håndtert etter prinsippet om bygdekommunal selvforvaltning (Imsen, 1990:38). Bøndernes politiske deltakelse og utøvelse av lokale politiske oppgaver, fant gjerne sted på prestegårdene, kirkestedene eller de største bondegårdene i bygda. Mange saker, også av en viss størrelse, betydning og alvorlighetsgrad, som for eksempel drapssaker, ble løst lokalt av bøndene selv, uten at de sentrale myndighetene ble blandet inn. Det var overraskende mange saker som ble tatt opp og løst lokalt på denne måten.

Dette viser oss at bøndene har en meget lang tradisjon, som har vart gjennom århundrer, i å delta i og styre politiske lokale saker, og finne løsninger på en rekke forskjellige politiske oppgaver lokalt. Et annet viktig forhold, er at bøndene hadde bånd til en annen viktig samfunnsgruppe, nemlig elitene i byene. Dette båndet skyldes fellesskap i økonomiske forhold, og var en annen viktig årsak til at bøndene stod sterkt som samfunnsgruppe.

Bøndernes rolle i det norske samfunnet, og argumenter for deres betydning som en samfunnsbærende klasse.

Jeg har tidligere kommet inn på bøndene og hvordan de deltok i lokalt styre og stell og var politiske aktører. Tiden har nå kommet for å se nærmere på hvordan bøndernes rolle og stilling i det norske samfunnet var i perioden frem mot 1814.

Fokuset her vil være på bøndernes politiske rolle og innflytelse, og jeg vil vise eksempler på deres lange tradisjoner med å delta i politisk styring i lokalsamfunnet, tradisjoner som var innarbeidet gjennom hundrevis av år.

Hovedtemaet jeg er opptatt av, er å finne ut hvorvidt det å gi stemmerett til bøndene i grunnloven i 1814, kan sies å ha sin forankring i en lang tradisjon i Norge med lokal politisk innflytelse, og positive forhold til og anseelse hos de sentrale myndigheter.

Trond Nordby argumenterer for at bøndene var viktige, fordi de var å regne som en statsbærende klasse, i et norsk samfunn som ellers manglet en adel og handelsborgerskap som i antall og styrke kunne fylt en slik rolle (Nordby, 2010). Dette kan bare tolkes som at bøndene av ulike grunner utgjorde en sterk gruppe i det norske samfunnet, både fordi de var store i antall, men de må også ha hatt egenskaper og tradisjoner i tilknytning til politisk deltakelse, som kvalifiserte dem til å få disse politiske rettighetene.

Ståle Dyrvik er tydelig på at bøndene ikke kunne få noen stor grad av innflytelse i det eneveldige Danmark-Norge på 1700-tallet. Likevel peker han på at de lyktes med å stige i gradene både når det gjaldt den politiske og den sosiale rangstigen.

Dette førte til at de skilte seg ut sammenlignet med bøndene i mange av de andre europeiske statene i samme periode, og førte etter hvert til at de kunne medvirke i de sentrale hendelsene som skulle skje ved starten av 1800-tallet (Dyrvik, 1978:437).

Med Ståle Dyrvik sine argumenter har vi nok en historiker som er tydelig på at bøndene stod sentrale i historien, både i forkant av begivenhetene som ga oss grunnloven, så vel som underveis i de hendelsene som var direkte knyttet til grunnlovsforsamlingen, og kampen for selvstendigheten.

Bøndernes deltakelse som aktør i det politiske systemet i lokalmiljøene

Helt tilbake i middelalderen, var det slik at bøndene deltok i og var representert blant den lokale samfunnseliten. Blant disse bøndene var det også folk som ble rekruttert til posisjonen som lensmann. Lensmannen var en viktig posisjon, som også til en viss grad var tilknyttet riksstyret. Kongemakten grep ofte inn og kom med innspill og pålegg, slik at lensmannsfunksjonen til dels kan betraktes som en statstjenestemann (Imsen, 1990:80-81).

Imsen legger videre vekt på at alle bøndene inngikk i en sosial gruppe som det ofte ikke er mulig å skille fra den sosiale gruppen i lokalsamfunnene som bestod av offentlige ombudsmenn. Dette fordi bøndene ofte ble rekruttert til posisjoner som befant seg i gruppen offentlige tjenestemenn. Imsen legger vekt på at det lokalpolitiske styret har bestått av både formaliserte og uformaliserte og ikke-institusjonaliserte funksjonærposisjoner. Dette gjør at det er vanskelig å trekke grensen mellom statssamfunn og bondesamfunn.

Dette er interessant. Det kan synes som om man tilbake i middelalderen har hatt et politisk system hvor lokale aktører, gjerne bønder, har fungert i posisjoner som delvis offentlige tjenestemenn som virket i et uformelt politisk system.

Det viser igjen et positivt samvirke mellom sentralmyndighet og bønder, som må ha vært preget av mye samarbeid og kommunikasjon. Vi vet at kongemakten ofte kom med innspill til lensmennene, og at disse ofte kunne være rekruttert fra bondestanden. Dette borger for at kommunikasjon mellom kongemakt og lensmenn må ha funnet sted relativt regelmessig. Samtidig har tydeligvis kongemakten ikke sett behovet for at alle slike posisjoner skulle være formaliserte. Dette kan igjen peke på at lokalsamfunnet var godt drevne, og dette kan skyldes at bøndene i lokalsamfunnene tok seg av saker på en måte som fungerte godt.

Bøndene bidro til å løse mange ulike saker på det lokale planet (Imsen, 1990:99).

Imsen trekker da også frem hvordan folk på bygda viste både evne og vilje til organisert politisk handling. Dette gjelder blant annet i saker hvor bondebefolkningen reiste seg mot kongens menn som de mente gikk frem på en uakseptabel måte mot folket.

Han peker her på at reaksjonene på slike saker viste at kongen tok slike saker på største alvor. Blant annet reagerte kongen på dette fordi han fryktet politisk uro blant vanlige folk på bygdene. Slike klagesaker ble derfor behandlet på en formell måte, blant annet med møter på bygdetingene rundt omkring i de berørte områdene (Imsen, 1990:115).

For å oppsummere dette litt, var det slik at det var tre grunnleggende prinsipper i det norske bondesamfunnet som det var enighet om i høymiddelalderen.

Det ene var at alle viktige saker skulle bli behandlet i full offentlighet (Imsen, 1990:119).

Her er det fristende å trekke en parallell til vår egen tid og det viktige prinsippet om offentlighet i forvaltningen som er nedfelt i forvaltningsloven.

Det andre prinsippet var at bygdefellesskapet skulle være deltaker og aktør i den offentlige behandlingen av sakene.

Det tredje prinsippet var at den offentlige behandlingen av sakene måtte være i samsvar med loven. Dette minner også om vår tids krav til behandling av saker i overensstemmelse med regler knyttet til saksbehandling med klagefrister og så videre slik disse blant annet er nedfelt i forvaltningsloven.

Bøndenes samhandling med sentrale myndigheter, og deres evne til å få gjennom sine saker hos kongen i København

I denne delen av oppgaven er temaet hvilken samhandling som bøndene hadde med de sentrale myndighetene. Jeg vil trekke frem eksempler som viser oss at bøndene hadde lang erfaring med å forholde seg til de sentrale myndighetene i København, og at de også lyktes i å få gjennomslag for sine saker.

Man kan spørre om i hvilken grad vanlige folk egentlig hadde politisk innflytelse i enevoldstiden.

Som vi tidligere har sett, var det dansk-norske eneveldet både godt organisert politisk, i tillegg til at det sikret folk en viss grad av rettssikkerhet.

Likevel var det et enevelde, og myndighetene på toppen, det vil si kongen og hans sentrale rådgivere, satt med all politisk makt.

Likevel, som vi har sett eksempler på tidligere, var forholdet mellom sentralmakten og lokalsamfunnene rundt omkring i Norge preget av både kommunikasjon og samhandling. Dette gjelder både ved saker som dreide seg om enighet så vel som i konfliktsaker.

Særlig når det gjelder rettsvesen og rettssikkerhetsspørsmål, vet vi at vanlige folk har vært aktive. Folk har brakt saker inn for tinget. Dette var en tradisjonell og anerkjent måte å bruke for å ta opp saker på. Folk var oppfinnsomme, og brukte rettssystemet som best de kunne til beste for seg selv, innenfor de rammene som regelverket satte. Dette gjorde de for eksempel ved å avtale seg imellom om hvordan man skulle vitne i en sak, slik at vitnene kom med motsatte utsagn og bevisførselen mislyktes.

Folk var også generelt opptatt av lov og rett, og de ønsket å vite hvor i lovene bestemmelser stod som de kom i konflikt med eller reagerte på (Sogner, 1996:235).

Sogner trekker frem hvordan det var typisk for bøndene å være i etterkant av sakene, og komme med reaksjoner på vedtak og beslutninger fra myndighetene. Bøndene tok vanligvis ikke kontakt med myndighetene på forhånd for å komme med sine innspill.

Dette var noe sentralmyndighetene visste om, og de forhold seg dertil ved å forsøke å gjette seg frem til hvordan bondebefolkningen ville reagere på beslutninger som angikk dem.

Noe av hensikten med dette kan også ha vært å komme opprør og voldsomme reaksjoner i forkjøpet. (Sogner, 1996:236).

Opprør og opptøyer er en måte å gi uttrykk for politiske meninger på, og således et politisk virkemiddel, en politisk kanal.

Bøndene var godt kjent med denne kanalen for å gi uttrykk for sine meninger når de mente at nok fikk være nok.

I tillegg benyttet de seg av muligheten til å sende inn bønne-skrifter til kongen, reise til København selv for å legge fram sine saker, eller de brukte rettssystemet for å løse tvister og så videre.

I enevoldstiden hadde nordmennene rett til å klage på embetsmenn, og de kunne gå til rettsak for å forsvare seg mot urett. Dette innebærer at klageretten må sies å ha vært institusjonalisert. Kong Christian V's norske lov av 1687 hadde utførlige bestemmelser som omhandlet retten til å sende inn supplikker, det vil si klageskrifter. Disse kunne man sende inn til både sentralmyndighet eller lokale myndigheter. En embetsmann hjalp til med å sørge for at det formelle rundt dette klageskriftet var i orden.

Mange av de lokale sakene omhandlet forhold som arv, stillinger, skifte eller klager på skatt og embetsmenn som ble beskyldt for å misbruke sine stillinger.

Ute på bygdene hadde tingene en viktig funksjon, som møteplass mellom folk og myndigheter. Der kunne folk møte frem og bli kjent med lover og regler. Folk kunne anke saker videre oppover i rettssystemet (Dørum, Sandvik, 2012:20-21).

Tinget var ikke bare en møteplass, det var et sted hvor alle fullverdige medlemmer av bygdesamfunnet hadde møteplikt. Alle offentlige kommunale oppgaver skulle behandles og avgjøres der, også saker som angikk forvaltning av fellesområder og private tvister som hadde interesse for fellesskapet (Imsen, 1990:33).

Det finnes mange eksempler på hvordan bøndenes motstand mot ulike bestemmelser fikk gjennomslag, slik at deres meninger ble tatt til følge.

Sogner nevner et velkjent eksempel om sterk motstand mot ekstraskatt, som man forsøkte å innføre i 1772. Denne skatten ble pålagt som følge av at staten hadde pengeproblemer etter krigføring. Skatten utgjorde en riksdaler for alle innbyggere over 12 år. Dette gikk greit i Danmark, men i Norge ble motstanden mot denne skatten så stor at, spesielt på Sørvest og Vestlandet, at man etterhvert måtte gi opp hele skatteleggingen.

En annen episode stammer fra Bergen i 1765, da et skatteopprør førte til at to tusen bønder satte seg opp mot stiftsamtmannen. Denne episoden går under navnet Strilekrigen, og det gikk ganske voldsomt for seg. Danskekongen måtte til slutt sende opp skip med soldater for å gripe inn i denne konflikten (Sogner, 1996:236).

Disse eksemplene viser at bøndene lyktes i å få gjennomslag ovenfor sentralmakten når de satte hardt mot hardt.

Samtidig er det ikke til å komme utenom, at myndighetene kunne slå hardt tilbake og slå ned opprør og gi strenge straffer til de som medvirket til opprør, slik som eksempelet med Strilekrigen viser.

Sammenlagt viser de eksemplene som har vært gjennomgått til nå, at bøndene har hatt mange ulike måter å kommunisere sine politiske meninger på ovenfor myndighetene både lokalt og sentralt.

7. Radikal og liberal grunnlov

Hva innebærer det egentlig når statsvitere, jurister og andre argumenterer for at grunnloven i 1814 var en radikal og liberal grunnlov? Hvordan skal vi forstå begrepene radikal og liberal, sett ut fra den tidens politiske situasjon og samfunnsstrukturer? Hvordan skal vi forstå disse begrepene, og hva skal vi sammenligne med?

Hvorfor ble grunnloven så radikal og liberal som den ble, og hvor spesiell var den i så måte, sammenlignet med grunnlover i andre land som ble til i samme tidsepoke?

Det er flere måter å stille dette spørsmålet på. Jusprofessor Dag Michalsen stiller spørsmålet om hvor radikalt man kan si at grunnloven endret den norske forfatningsvirkeligheten. (Michalsen, 2008:12).

I dette legger han en vurdering i forhold til eneveldet, og vurderer hvilken grad det var en kontinuitet i forhold til eneveldets karakter som styringsform, og over i den nye forfatningsstaten fra 1814. Han trekker fram at det er viktig at den nye ordningen med folkerepresentasjon skapte en annen sosiopolitisk og rettslig arena for politiske beslutninger (Michalsen, 2008:13).

Sammenligner vi med andre grunnlover som trådte i kraft i andre europeiske land i samme tidsperiode, ser vi tydelig hvor enestående og oppsiktsvekkende vår grunnlov var i sin samtid, fremhever professor i statsvitenskap Trond Nordby. Hvorfor den ble så liberal, er det ikke godt å si.

Ett av de viktigste argumentene som underbygger argumentet om en liberal grunnlov, slik han ser det, er at grunnloven ga 40 % av den voksne, mannlige befolkningen stemmerett (Nordby, 2010:29). Dette peker seg ut som oppsiktsvekkende liberalt, sett ut fra hvilken historisk periode dette foregikk i. På denne tiden var den grunnleggende forestillingen at bare embetsmenn og eiendoms-besittere var i besittelse av den uavhengighet og politiske innsikt som man mente var nødvendig for å kunne delta i politiske avgjørelser og stemme ved valg.

Med disse liberale reglene for stemmerett, er det ingen tvil om at vi i Norge fikk en grunnlov som var liberal sammenlignet med andre grunnlover fra samme periode i Europa.

Ett av hovedargumentene for dette, er hvordan reglene om stemmeretten ble utformet og formalisert i grunnloven.

Stemmeretten er en sentral del av et lands grunnleggende konstitusjonelle regler, fordi den bestemmer hvem som skal kunne være med og velge folkets representanter i et representativt politisk system. Knut Mykland understreker også hvor liberal den norske grunnloven var, sammenlignet med andre forfatninger som ble vedtatt i samme periode (Mykland, 1978:50). Historikeren Mona Ringvej legger vekt på at de stemmerettsreglene som ble vedtatt i 1814, ikke ble ansett som å inngå i et demokratisk prinsipp i 1814. I stedet var den et uttrykk for den tiden som den ble til i. Hun peker videre på at mange av konstitusjonene som ble vedtatt fra slutten av 1700-tallet av, hadde hatt inkluderende stemmerettsbestemmelser. Dette kan man konkludere med at hadde sin årsak i at stemmeretten var blitt et etablert prinsipp som inngikk i den tidens tenkning omkring hvilke bestemmelser en konstitusjon måtte ha med. Dermed diskuterte man ikke engang stemmerett som sådan, man holdt seg til å diskutere hvordan den skulle fordeles i folket (Ringvej, 2011:127).

Ringvej konkluderer med at grunnloven i 1814 ikke var revolusjonerende demokratisk sett, og i hvert fall ikke på bakgrunn av stemmerettsreglene, på bakgrunn av debattene som hadde etterfulgt den franske revolusjonen. Hun tolker det heller slik at historikere har gitt uttrykk for at grunnloven hadde et sterkt demokratisk potensial. Potensialet lå i at den hadde betydning nettopp som et grunnlag for en videre demokratisk utvikling (Ringvej, 2011:129). På bakgrunn av dette kan vi kanskje konkludere med at grunnloven baserte seg på noen prinsipper som var radikale og liberale for sin tid, og som fremkom i debattene etter den franske revolusjonen. Likevel fikk dette komme begrenset til uttrykk i grunnloven vår, ved at vi fikk stemmerettsregler som gikk lenger enn i noen andre land, når det gjaldt å inkludere bønder med eiendom.

Jeg vil nå se litt på hvordan stemmeretten ble formulert i grunnloven. Videre vil jeg se kort på utvalgte land som vi vet hadde nye konstitusjoner som ble forbilder for grunnloven vår i 1814.

Stemmeretten

Stemmeretten er viktig som en grunnleggende politisk rettighet. I grunnloven i 1814 er den spennende fordi den kan sees på som ett av flere tegn på at grunnloven hadde et innhold som bidro til å gi Norge en retning i forhold til og et viktig grunnlag for å utvikle seg til og etablere seg som en rettsstat.

I år er det nøyaktig 100 år siden kvinnene fikk stemmerett i Norge, og 115 år siden det ble alminnelig stemmerett for menn i Norge.

Retten til å stemme, og gjennom det delta i valg på de som skal styre på vegne av folket, er en viktig og grunnleggende rettighet som er en selvfølge i et demokrati.

Spørsmålet om hvordan reglene om stemmerett fikk sin utforming og ble nedfelt i grunnloven på Eidsvollsforsamlingen, er et sentralt spørsmål som knytter seg opp mot et sentralt øyeblikk for det spede startskuddet for utviklingen av Norge som et demokrati. Grunnloven i 1814 ga som vi allerede har sett, stemmerett til cirka 40 % av den voksne, mannlige befolkningen. Dette er noe som er langt fra det vi i dag forstår som allmenn stemmerett. Videre ser vi at stemmeretten kun gjaldt menn, kvinnene var i en lang periode totalt utelukket fra muligheten til å delta i valg, de fikk som vi vet først allmenn stemmerett i 1913. Samtidig var stemmeretten i grunnloven i 1814 så viktig, fordi den, når vi sammenligner med situasjonen i andre land, ga stemmerett til langt flere, inkludert folk fra de lavere klassene, enn hva som var tilfellet i andre sammenlignbare land. Samtidig var det enkelte land som peker seg ut ved at de var mer liberale enn Norge når det gjelder å gi stemmerett til flest mulig av sine borgere. Jeg vil nå kort oppsummere de viktigste fakta knyttet til stemmeretten i 1814-grunnloven. Deretter vil jeg gå videre og presentere de mest sentrale landene og vurdere noen kjennetegn ved disse sett opp mot om de kunne betraktes som liberale for sin tid, først og fremst med hensyn til stemmerett.

Om stemmeretten og diskusjonene om stemmeretten på Eidsvollsforsamlingen

I forhold til sin samtid, var 1814 grunnloven radikal med hensyn til hvem som fikk stemmerett (Michalsen, 2008). Senere tok det lang tid før stemmeretten ble utvidet til å omfatte flere.

Med stemmerett slik den ble definert på Eidsvollsforsamlingen i 1814, forstår vi retten til å stemme i valg på valgmenn, som igjen skulle bestemme hvilke representanter som skulle sitte på Stortinget. Stemmeretten ble i 1814 nedtegnet i grunnlovens kapittel C Om Borgerret og den lovgivende Magt.

I den endelige formuleringen i grunnloven som ble vedtatt i 1814, i § 50 heter det at “Stemmeberettigede er kun de norske borgere, som har fylt 25 år, har vært bosatt i landet i 5 år, og enten

- a) Er eller har vært embedsmenn
- b) På landet eier, eller på lengre tid enn 5 år, har bygslet matrikulert jord
- c) er kjøpstadboere, eller i kjøpstad eller ladested eier gård eller grunn hvis verdi i det minste er 330 riksbankdaler.

Det kan være interessant å se litt nærmere på hvordan diskusjonene om stemmerett forløp på Eidsvollsforsamlingen.

Spørsmålet om stemmerett skal ha vært et av de spørsmålene som det var stor uenighet om på Eidsvollsforsamlingen.

Skulle stemmeretten være vid og demokratisk, eller skulle det stilles minstekrav til hva man hadde av formue eller utdanning? Dette var det uenighet om (Fure, 1989:184).

Det hadde kommet inn forslag til Eidsvollsforsamlingen, som hadde forskjellige standpunkter til stemmeretten. Noen gikk inn for vide stemmerettigheter, mens andre var mer restriktive. Det var gjerne slik at blant dem som gikk inn for en sterk kongemakt, gikk man inn for en vid stemmerett, mens de som ønsket å sette grenser for kongens makt, gikk inn for mer begrensede regler for stemmerett. Alt i alt lå det likevel an til at forsamlingen kunne ende med å formulere meget demokratiske stemmerettsregler (Fure, 1989:193).

Til tross for det, var nok tanken om å gjennomføre regler med allmenn stemmerett noe som ikke var aktuelt. Dette gjaldt spesielt de somla vekt på at en nasjonalforsamling skulle være et lovgivende organ. De tenkte nok at valget til en slik forsamling ikke kunne foretas av hvem som helst (Fure, 1989:194).

De endte i hvert fall opp, etter diskusjoner, med å formulere tydelig i paragrafen hvilke personer som skulle få stemmerett. Dette viste seg å omfatte alle selveiere og leilendinger, noe som var et radikalt forslag. (Fure, 1989:199).

Etter nye runder med diskusjoner, ble de så enige om at dette ble for liberalt, de valgte derfor å begrense stemmeretten noe i forhold til det opprinnelige forslaget. Det endte likevel opp med det som kan sies å være demokratiske regler for stemmerett i sin tid (Fure, 1989:201).

Nye konstitusjoner som var forbilder for 1814-grunnloven – en kort oversikt og vurdering av hvorvidt disse var radikale og på hvilket grunnlag de var radikale

Når vi ser nærmere på andre Europeiske land, er det flere som peker seg ut av interesse, når det gjelder å ha virket som forbilde for den norske grunnloven i 1814. Jeg vil her trekke frem to land, Frankrike og Spania.

Frankrike

Den franske revolusjonen som startet i 1789, menneskerettighetserklæringen og den nye grunnloven som de vedtok i 1791, var til sammen helt sentrale hendelser som la grunnlaget for spredningen av de nye ideene og tankene om folkesuverenitet, maktfordeling, politisk frihet, menneskerettigheter og borgerrettigheter.

Vi tenker først og fremst på den store påvirkningskraften som den franske revolusjonen og dens bakgrunn, arbeidet med konstitusjonen og de filosofiske tankene og tekstene som inspirerte dette arbeidet, som viktig for den norske grunnloven i 1814.

Når det gjelder stemmerett, fikk 75 prosent av den mannlige befolkningen over 25 år stemmerett i Frankrike. Årsaken til det var blant annet at kravene til å bli regnet som aktiv borger, og dermed en som kunne få stemmerett, ble basert på skattebidrag. Dette kravet ble satt såpass lavt, at man dermed inkluderte en så stor gruppe av den mannlige befolkningen (Ringvej, 2010:48). Vi ser av dette at Frankrikes grunnlov var mer liberal enn vår 1814 grunnlov på dette punktet. Senere skulle dette utvikle seg i en negativ retning, med endringer og nye konstitusjoner i Frankrike som medførte at en mindre andel av den mannlige befolkningen enn tidligere fikk stemmerett. (Ringvej, 2010: 49).

Raino Malnes og Knut Midgaard peker på hvordan politikk er en skapende virksomhet. De trekker fram hvordan en situasjon hvor man skal forme en ny forfatning, vil kunne både stå for nyskapning så vel som restaurasjon av gamle ordninger. Et eksempel på dette er Frankrike, hvor de mange endringene i forfatningene som fant sted i perioden 1789 til 1871, konstitusjonelle endringer som både medførte tre revolusjoner, i tillegg til en kortere periode med demokrati, republikk, diktatur, keiserdømme og monarki (Malnes, Midgaard, 2004:11).

Spania

Grunnlovsforsamlingen var påvirket av de nye konstitusjonene i flere europeiske land. Det gjelder for eksempel Spania, som fikk en ny grunnlov i 1812. Denne grunnloven vet vi var en av grunnlovene som flere av deltakerne på Eidsvollsforsamlingen hadde kjennskap til, og som de brukte som forbilde og en av modellene til sin egen utforming av loven (Michalsen, 2008).

Det er da også flere likhetstrekk mellom 1814 grunnloven vår og den spanske fra 1812, blant annet når det gjelder de grunnleggende tankene om maktfordeling, stemmerett og andre borgerrettigheter.

Også den spanske grunnloven var å regne som liberal i sin samtid, blant annet fordi den innførte prinsippet om allmenn stemmerett for spanske borgere over 21 år. Kvinner var, som i Norge, heller ikke i Spania inkludert blant borgere som fikk stemmerett med grunnloven i 1812. Det fikk de først med den nye grunnloven som ble vedtatt over hundre år senere, i 1931.

Grunnloven av 1812 var grunnlagt på flere sentrale liberale prinsipper i forhold til borgerrettigheter med hensyn til at staten skulle styre i henhold til klok og rettferdig lovgivning, beskytte sine innbyggere mot urett, basert på prinsipper om maktfordeling og slå fast sentrale rettigheter og plikter for sine borgere. Den spanske grunnloven ble med dette en modell og et forbilde for liberale konstitusjoner i flere land i løpet av det 19. århundret. De beholdt likevel eneveldet frem til 1820 (Maddex, 1996). Slik sett var grunnloven i Spania liberal på noen områder, men de beholdt altså det gamle styringssystemet med enevelde noe lenger enn Norge gjorde.

8. Grunnlovens politisk-ideologiske grunnlag i opplysningstidens ideer, noen sentrale tenkere som var opphavet til disse ideene. Hvordan ble disse ideene mottatt hos ledende embetsmenn og andre i Norge?

Vi vet at opplysningstidens nye ideer var godt kjent blant mennene som deltok på Eidsvollsforsamlingen.

En av de som kom med radikale forslag i løpet av samlingen, og som tydelig var preget av et demokratisk samfunnssyn, var sorenskriveren Arnoldus Koren (Wasberg, 1964:72).

Hans forslag til lovtekst og paragrafer i grunnlov, baserte seg på en tanke om at alle mennesker er født like. Videre mente han, at enhver person med talent, uavhengig av tilhørighet til sosial klasse og status i samfunnet, burde få en mulighet, som for eksempel til å bli embetsmann. Tanken om frihet og likhet for folk generelt, synes å ha stått sterkt hos sorenskriver Koren, i likhet med tanken om rett til fri religionsutøvelse.

Dette er sterke tanker med rot i ideer om bygget på at alle i samfunnet skal være aktive deltakere i samfunnet, og kunne få like muligheter. Det er nærliggende å tenke på slagordene fra den franske revolusjonen *frihet, likhet og brorskap*.

Sverre Steen trekker frem hvordan det skjedde en radikaliserings blant mennene på Eidsvollsforsamlingen i løpet av den perioden som samlingen varte.

Hvilke konkrete personer dette gjaldt, er uklart, ifølge Steen (Steen, 1996:165).

Han ser en sammenheng mellom denne radikaliserings og den nye folkemeningen om folkesuverenitet som han sier "lå i tiden".

Embetsmennene var videre den samfunnsgruppen som var best kjent med og orientert om de nye forfatningsideene om folkesuverenitet som kom fra andre land. Embetsmennene var imidlertid ikke alene om det.

Sverre Steen argumenterer for at også den alminnelige mann i Norge var relativt bra orientert om hva som rørte seg i samtiden av politiske ideer rundt starten på 1800-tallet. En forutsetning for å få med seg de nye ideene var leseferdigheter, og slike ferdigheter fantes også blant bøndene, ifølge Steen.

I tillegg til at de kunne lese, var bøndene også interessert i hva som skjedde ute i verden mener han.

Stein Rokkan fremhever hvordan sentrale personer i bevegelsen som jobbet for motstand mot Kiel-traktaten og uavhengighet for Norge, alle var embetsmenn eller medlemmer av bypatrisiatet. Det de hadde felles, sier Rokkan, var at de alle var blitt påvirket av opplysningstidens liberale ideer. Sentralt blant disse ideene, var det viktige prinsippet om folkesuverenitet. Dette anså de som et viktig grunnlag for den nye statsdannelsen. Dette er viktig, fordi det resulterte i at man jobbet frem en grunnlov som sikret statsmyndighetenes legitimitet. Samtidig la den grunnlaget for at embetsstanden kunne fortsette å styre (Rokkan, 1995:113).

Jeg vil nå gå over til og utforske nærmere hvilke viktige filosofer og tenkere som var sentrale i forhold til å formulere og fremme opplysningstidens banebrytende ideer om folkesuverenitet og maktfordeling.

Jeg vil starte med å presentere noen sentrale filosofer som stod sentralt når det gjaldt å fremme de bærende ideene fra opplysningstiden som er knyttet til samfunnskontrakt, folkesuverenitet og maktfordeling.

Dette er også tenkere som stod sentralt når det gjaldt å utvikle nye ideer om forholdet mellom de styrende og folket i opplysningstiden.

Disse tenkerne stod for ulike ideer og la vekt på forskjellige forhold i tilknytning til det å etablere en samfunnskontrakt, hvordan den skulle utformes og hvordan den skulle virke.

Men de hadde det viktige til felles at de mente at en samfunnskontrakt ville sørge for at man sikret folket en del grunnleggende rettigheter, plikter og verdier (Malnes, Midgaard, 2004:84).

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

Jean-Jacques Rousseau, sveitsisk filosof, tilhørte den gruppen av filosofer som var opptatt av at i et samfunn måtte det etableres en kontrakt mellom de styrende og de styrte. Denne gruppen vi kaller kontraktteoretikerne. De som var opptatt av dette var involvert i en diskusjon i forhold til spørsmålet om hvordan man skulle organisere et samfunn slik at man sørget for en legal regulering av forholdet mellom statsoverhodet og borgerne i et samfunn (Midgard, Malnes, 2004:93).

Rousseau var opptatt av hvordan samfunnet kunne organiseres på en slik måte at hvert enkelt medlem i samfunnet ble beskyttet, og forble like fri som før man ble medlem i et samfunn. Dette innebar at selv om man hadde gitt avkall på noe av sin individuelle frihet for å være med i et organisert samfunn, ville man likevel være sikret å være like fri som tidligere.

Et viktig grunnlag for dette, i følge Rousseau, var at i og med at alle mennesker ville overgi seg med sine rettigheter til fellesskapet, ville ingen av dem ha noen interesse av å påføre andre noen byrder.

For at dette skulle fungere, måtte fellesskapets vilje bli samlet under en allmennviljens øverste ledelse, og hvert enkelt samfunnsmedlem måtte inngå som en udelelig del av denne helheten. Dette begrepet "allmennviljen" måtte formuleres gjennom lovgivning, en lovgivning som måtte utgå fra den omtalte helheten, og gjelde for denne helheten (Malnes, Midgaard, 2004:95).

Rousseau presenterte videre en rekke krav til nødvendige betingelser for hvordan dette skulle gjøres, slik at et hvert samfunnsmedlem skulle kunne være sikker på å adlyde seg selv når han adlyder loven (Malnes, Midgaard, 2004:65).

Vi ser at mye av fokuset hos Rousseau tar utgangspunkt i en samfunnskontrakt som sørger for at samfunnet er regulert gjennom lover som utgår fra og gjelder alle samfunnsmedlemmene.

Han er opptatt av at det må være en kontrakt som regulerer forholdet mellom de styrende og de styrte i samfunnet, og at dette samfunnet grunnleggende må være styrt av lover.

Hvis vi knytter dette opp mot det som ble bestemt på Eidsvollsforsamlingen, ser vi igjen mye av dette fokuset i alle diskusjonene knyttet opp mot maktfordeling og bestemmelsene om den lovgivende myndigheten.

Eidsvollsforsamlingen diskuterte blant annet heftig hvordan spørsmålet om lovgivningsmyndigheten skulle håndteres, om hvorvidt det skulle utnevnes en egen lovkomite som skulle gå igjennom lovgivningen. Dette medførte også en diskusjon om hvilke personer som skulle delta der, og hvordan de skulle få myndighet til å gjennomføre dette arbeidet (Fure, 1989).

På Eidsvollsforsamlingen bestemte man seg blant annet for at det måtte igangsettes et arbeid for å utarbeide en revidert samling av lover for Norge. Dette ble riktignok aldri en realitet, men spørsmålet om lovgivning stod sentralt der. Norge var allerede i utgangspunktet også en stat som i lang tid hadde hatt myndigheter som var opptatt av lovgivningen.

Helt tilbake til eneveldets start i 1660/61, hvor kongen satte i gang arbeidet med en revidert kongelov som ble ferdig i 1665. Denne skal ha fungert som en form for grunnlov for Danmark-Norge.

John Locke (1632-1704)

John Locke var opptatt av at menneskene måtte bytte ut naturtilstanden med en samfunnstilstand. I denne samfunnstilstanden vil en gruppe mennesker befinne seg når de har gått sammen i et fellesskap, og har en felles, upartisk lov og et felles rettsvesen. Dette rettsvesenet har myndighet til å avgjøre rettsvister og straffe lovbrøttere. Dette innebærer igjen at det må finnes en lovgivende myndighet og en utøvende myndighet (Malnes, Midgaard, 2004:90).

Videre var Locke opptatt av at den lovgivende og den utøvende makt ikke burde være sammenfallende, siden dette ville kunne gjøre det fristende for denne å sette seg selv over loven. All myndighet måtte være avhengig av folkets tillit (Malnes, Midgaard, 2004:91).

Locke listet videre opp fire viktige betingelser for myndighetsutøvelsen:

1. Det skal styres ved kunngjorte, stående lover som gjelder likt for alle i samfunnet
2. Lovene skal utformes med folkets vel for øye, og ingenting annet
3. Skatt kan ikke innkreves uten samtykke fra folkets eller dets representanter
4. Den lovgivende myndighet må ikke overføre myndigheten til vedta lover til noen andre, eller plassere denne myndigheten noe annet sted enn der hvor folket har bestemt det (Malnes, Midgaard, 2004:92).

Sett i forhold til diskusjonene som fant sted under Eidsvollsforsamlingen, ser vi at dette med maktfordeling var noe som stod sentralt. De var opptatt av å formulere bestemmelser i grunnloven som medførte en deling av makten i en lovgivende, en utøvende og en dømmende makt.

Allerede i de ti grunnsetningene som Riksforsamlingen vedtok den 16.april 1814, fremkommer dette:

“ 2. *Folket bør udøve den lovgivende Magt gjennom sine Repræsentanter*
6. *Den dømmende Magt bør være særskilt fra den lovgivende og udøvende*”
(Andenæs, 2001).

Jeg vil nå gå videre til å presentere noen sentrale personer som bidro til å spre opplysningstidens ideer videre til folk i Norge.

Jeg vil også trekke frem en viktig organisasjon som ble dannet på 1700-tallet, og som hadde betydning når det gjelder å legge et grunnlag for kampen for det nasjonale.

Deretter vil jeg gå videre med å diskutere hvordan politiske normer kan bli spredt, og se på hvilke mekanismer som er involvert i en slik prosess.

Johan Wilhelm Fredrik Schlegel

Blant mange av deltakerne på Eidsvollsforsamlingen, var det folk som hadde kjennskap til opplysningstidens idealer om frihet, politiske rettigheter og maktfordelingsprinsippet.

Blant de som hadde sin universitetsutdannelse fra det kongelige universitetet i København, hadde flere vært til stede på forelesningene til Johan Wilhelm Fredrik Schlegel, som holdt forelesninger om statsrett og naturrett ved universitetet (Universitetet i Oslo, 2013). Gjennom disse forelesningene, hadde de fått kjennskap til de nye tankene om frihet, politiske rettigheter til alle klasser i samfunnet, og tankene om maktfordeling og valgte nasjonalforsamlinger.

Disse tankene representerte en radikal forandring, fra det som hadde vært den herskende situasjonen, med en eneveldig konge som man mente hadde fått sin makt og myndighet til å herske over sitt folk fra gud.

Selv om vi vet at disse temaene var kjent blant embetsmenn i Norge, og blant flere av deltakerne på Eidsvollsforsamlingen, er det allikevel et helt annet spørsmål hvordan dette kunne bli etablert som politiske normer i Norge.

Hva kan forklare hvorfor dette skjedde, og hvordan det kunne ha seg at normene og verdiene knyttet til stemmerett, politisk frihet og maktfordeling slo igjennom blant de toneangivende i det norske samfunnet?

Norge, som så lenge hadde vært under en eneveldig dansk konge, som i hovedsak hadde vært styrt fra København.

En forklaring kan være slik vi har sett, at det blant folk som deltok på Eidsvollsforsamlingen, hadde god kjennskap både til opplysningstidens ideer så vel som de nye konstitusjonene som var blitt utformet i overensstemmelse med mange av disse ideene.

Dette gjenspeiler seg for eksempel i det viktige grunnlovsutkastet til Adler og Falsen, som var et omfattende utkast på ca. 300 paragrafer, tydelig inspirert av andre konstitusjoner preget av den nye tidens tanker. Dette forslaget skal ha vært en viktig kilde til den endelige grunnlovsteksten (Michalsen, 2008).

Vi har også sett at ledende menn i Norge, som hadde fått sin utdanning i København, hadde blitt presentert for disse ideene på ulike forelesninger ved universitetet i København.

Med disse menneskene fantes det en kanal inn i Norge hvor disse ideene ble vurdert i forhold til norske forhold. Koblet sammen med en økende nasjonalfølelse som mange historikere dokumenterer, har vi et godt grunnlag for ideen om en skreven konstitusjon basert på bærende ideer i tråd med opplysningstidens ånd.

9. Det norske selskap og Selskapet for Norges Vel

Det Norske Selskap er et eksempel på en forening som ble dannet i en periode hvor den norske nasjonalbevisstheten hadde våknet. En av mange grunner til at selvfølelsen hos nordmennene hadde økt, var at de hadde kjempet godt for sitt land i den store nordiske krig, i tillegg til i Napoleons-krigene. Litteraturen speilet et positivt bilde på nordmennene og Norge, ved å fokusere på Norge og norsk natur og folkeliv.

Det Norske Selskap ble dannet i København i 1771 av en gruppe med norske diktere.

Blant disse var Johan Nordahl Brun, som diktet Norges første nasjonalsang "For Norge, kjempers fødeland". Denne fikk rollen som en kampsang for norsk selvstendighetskrav og ble derfor lenge forbudt av politiet (Øverås, Midgaard, 1963:170-171).

Johan Nordahl Brun var en sentral person i den norske frihetsbevegelsen fra slutten av 1700-tallet (Bagge, Mykland, 1987:278). Dannelsen av denne foreningen peker i retning av at nasjonalbevisstheten hos nordmennene hadde økt på mange områder, slik at dette også kom til uttrykk blant de norske kunstnerne.

Dette er viktig, fordi det viser oss at blant mange ulike grupper i samfunnet, var det blitt en økende bevissthet rundt og oppmerksomhet knyttet til det norske.

I forlengelsen av dette kan vi tenke oss at en kamp for selvstendighet og et ønske om en egen forfatning ikke lenger ville være utenkelig, men sannsynlig.

Selskapet for Norges Vel ble grunnlagt i 1809 etter initiativ fra grev Wedel Jarlsberg.

Dette selskapet skulle arbeide for Norges fremgang på alle områder og stå på i forhold til de norske særkravene som man ønsket gjennomslag for hos kongen i København.

Blant disse kravene var det viktige kravet om å få et eget universitet i Norge. Med et eget universitet ville det bli enklere for nordmenn å få tilgang til å ta utdanning til embetsmenn, hvis man slapp å reise til København slik det hittil hadde vært nødvendig.

Kravet om eget universitet var et krav som man fikk endelig gjennomslag for og fikk etablert fra 1811 (Øverås, Midgaard, 1963:172).

Det dannelsen av disse foreningene viser oss, er hvordan en økende nasjonalfølelse vokste fram også blant de godt utdannede i det norske samfunnet.

Sammen med bøndene, som i antall utgjorde en vesentlig andel av Norges befolkning, og som hadde lange tradisjoner med å delta i politisk virksomhet i sitt lokalsamfunn, tegner det seg et interessant bilde av et norsk samfunn. I dette bildet ser vi flere grupper i samfunnet, som hadde mange krefter som kunne virke sammen både for en kamp for selvstendighet, så vel som å legge grunnlaget for at vi fikk en egen konstitusjon.

10. Teorier om hvordan politiske ideer og normer spres

Hittil i oppgaven har jeg diskutert hva som førte til at vi i grunnloven i 1814 fikk så vidtgående stemmerettsregler at det var noe unikt i forhold til sammenlignbare land.

Som vi har sett, kan en av mange grunner være påvirkningen fra opplysningstidens ideer om folkestyre, frihet og maktfordeling for å nevne noe av det viktigste. Men hva sier teoretikere innen politisk teori og statsvitenskap om hvordan slike politiske normer og ideer blir spredt fra et system eller et land til et annet? Dette er et spennende spørsmål og utforske. Hvordan kunne opplysningstidens bærende ideer bli spredt til Norge?

Vi vet at disse ideene var med og preget konstitusjonen vi fikk i 1814. Spørsmålet er da hvordan disse normene og ideene kunne lykkes med å få gjennomslag her? Det konkrete spørsmålet blir da hva var det som gjorde at ideene ble anerkjent av og tatt i bruk av de som hadde mulighet til å påvirke andre og legge til rette for at dette kunne bli bærende ideer i grunnloven vår? Et mer generelt spørsmål er hva det er som gjør at normer endrer seg?

For Norge sin del, endret normene seg over relativt kort tid, fra å godta uten så mye diskusjon at vi hadde en styreform hvor kongen var eneveldig og hadde fått sin makt fra Gud, til normer som la vekt på folkesuverenitet og maktfordeling.

Det er en stor overgang!

Før vi finner ut mer om det, vil jeg først se litt nærmere på normer og verdier som begreper.

Normer og verdier er begreper som vi ofte møter på i mange ulike sammenhenger, ikke minst når det gjelder politiske spørsmål og politisk syn. Men hva forstår vi egentlig med begrepene normer og verdier, og hva er forskjellen på normer og institusjoner?

Hvor kommer egentlig normer fra, og hvordan endres normer?

Et annet viktig spørsmål er hvordan endrer normer andre politiske kjennetegn i et politisk landskap?

Finnemore og Sikkink er to forskere som fremhever hvordan mange av de konstruktivistiske verktøyene som brukes til å analysere internasjonale relasjoner, er bedre til å forklare stabilitet istedenfor endring.

De fremhever videre hvordan normativ påvirkning og normativ endring henger sammen med rasjonelle valg (Finnemore, Sikkink, 1998:888).

Hva er så en norm?

En norm kan defineres som en standard for passende atferd for gitte og kjente aktører (Finnemore, Sikkink, 1998:891).

Ut fra dette kan vi slutte oss til at da må en politisk norm være en standard for passende atferd for politiske aktører.

Vi vet fra diskusjonen om bøndene som politiske aktører i lokalsamfunnene, at der fantes det mange formelle normer som regulerte hvordan kontakten skulle være mellom bønder og vanlige folk og myndighetene. Det var for eksempel spesifikke normer som gjaldt hvordan man skulle henvende seg, skrive klageskrifter og få en embetsmann i lokalmiljøet til å godkjenne og hjelpe til med å formulere henvendelser. Dette var normer som sørget for at saker gikk tjenestevei via de riktige kanalene fra folket og inn til myndighetene.

Sosiologer definerer slike standarder ved å bruke begrepet institusjoner i stedet for normer.

March og Olsen, to anerkjente forskere innenfor blant annet organisasjonsteori, definerer på sin side begrepet institusjon som en relativt stabil samling av regler og praksiser som definerer en passende atferd for spesifikke grupper av aktører i spesifikke situasjoner. Forskjellen mellom normer og institusjoner er at mens begrepet norm refererer til en enkelt regel for atferd, dekker begrepet institusjon en samling av regler for atferd. Samtidig er det en fare for misforståelser, når begrepet norm blir brukt om regler som egentlig inneholder en samling av regler for handling, og ikke bare en enkeltstående regel. Dette gjelder for eksempel et begrep som suverenitet, som kan bli oppfattet som en bestemt regel, mens den i virkeligheten består av en gruppe av regler (Finnemore, Sikkink, 1998:891).

En institusjon kan defineres som en stabil samling av praksis og regler som definerer passende atferd for spesifikke grupper av aktører i spesielle situasjoner.

Forskjellen på normer og institusjoner er at normer er en enkelt standard for atferd, mens institusjoner ser på hvordan regler for atferd blir strukturert sammen og henger sammen.

Med andre ord, en samling av praksis og regler.

Det finnes flere typer av normer. Man kan skille mellom regulerende normer, som legger begrensninger på atferd, konstituerende normer, som skaper nye aktører, interesser eller kategorier av handlinger. (Finnemore, Sikkink, 1998:891).

Brudd på normer er noe vi merker mest når normene faktisk blir brutt. I motsatt fall merker vi at vi følger normene, fordi vi blir møtt med anerkjennelse for dette.

Det som er interessant med dette, er at normer som senere blir betraktet som dårlige normer som man tar avstand fra, i en annen tid kan ha vært normer som ble anerkjent og betraktet dem som passende normer for de situasjonene (Finnemore, Sikkink, 1998:892).

Dette kan vi bruke for eksempel til å betrakte ordningen med eneveldet av guds nåde.

I sin tid ble dette betraktet som en selvfølgelig styreform av mange. Kongen hadde fått sin makt fra gud, og da var det bare gud som kunne ta fra ham den makten.

Ordningen hadde med andre ord også legitimitet, den var anerkjent og alternativer fantes ikke.

Det som skjedde i Norge i 1814, med overgang fra enevelde til en skriftlig konstitusjon, representerer et skifte fra et normsett til et annet.

Den nye normen – med politiske rettigheter til folket, folkestyre, maktfordeling og fokus på menneskets grunnleggende rettigheter, alt dette representerte et brudd med de gamle normene som gjaldt eneveldet.

Med et slikt skifte i hva som er gjeldende normer, ender man opp med at det som før ble ansett som riktig og legitimt, endrer seg og blir betraktet som noe dårlig. Etter opplysningstidens nye tanker om folkestyre kom, og etter den franske revolusjonen, må det ha skjedd noe med normene for politisk organisering og hvordan forholdet skal være mellom de styrende og de styrte. De som ikke har kommet så langt at de har fulgt de nye normene enda, vil da merke det ved at de må forklare hvorfor de ikke har gjort det, slik Finnemore og Sikkink forklarer det. Det er det at de føler et press på seg, til å komme med slike forklaringer, at vi ser at de nye normene er der (Finnemore, Sikkink, 1998:889).

Overført til situasjonen med overgang fra enevelde og slutten på Danmark-Norge, kan vi tenke oss at noe av grunnlaget for å kunne få skrevet ned en konstitusjon for Norge ligger i tilknytning til en slik forklaring. Det “lå i tiden” – som en følge av det vi tidligere har sett ble betegnet som konstitusjonalisme, at en stat skal ha en skreven konstitusjon.

Normer er av interesse, fordi de i lengre tid har vært i fokus for de som studerer politikk, fremhever Finnemore og Sikkink.

Etter en periode hvor fokus på normer i studiet av politikk ble skjøvet til side til fordel for økt fokus på bruken av økonomiske modeller til å forklare politikk, har normer igjen fått fornyet interesse (Finnemore, Sikkink, 1998:889).

Styrken i den normative tilnærmingen til å forklare politiske fenomener, argumenterer Finnemore og Sikkink, er at den er i stand til å gi normativt baserte forskere tilgang til evidensbaserte forklaringer på kompliserte sammenhenger som andre tilnærminger ikke er i stand til å gjøre (Finnemore, Sikkink, 1998:890).

Når det gjelder spredningen av normer tilknyttet det å gi politiske rettigheter til en større andel av befolkningen, er det en ting at disse normene var blitt gjort kjent for folk som fulgte med i tiden, og kjente til opplysningstidens idealer om politiske rettigheter.

Et annet spørsmål er hvordan disse ideene kunne bli spredt til Norge og påvirke de sentrale aktørene som var involvert i forhold til å gi landet dets grunnlov i 1814. Svaret på det mener jeg er sammensatt. Delvis har vi sett noe av svaret på dette i tilknytning til selve grunnlaget for grunnloven, med ideer fra opplysningstiden som nærmest “kom på moten” i denne perioden hvor mange land i Europa fikk nye konstitusjoner. I tillegg ser vi noe av svaret i hvordan grunnloven ble diskutert på Eidsvollsforsamlingen, og hvilken kunnskap mange av de som deltok der, hadde om disse nye ideene. Vi ser det også ut fra de grunnlovsforslagene som forelå når forsamlingen startet sitt arbeid, og hvilke grunnprinsipper som var ledende der.

Normene tilknyttet de nye tankene om politisk frihet, folkestyre og maktdeling, var tydelig til stede i disse grunnlovsutkastene.

Et annet spennende poeng, er eventuelt hvordan eneveldets politiske organisering og vektlegging av formalisering og spesialisering av statsmakten, kan ha lagt et grunnlag for å gå videre i utvikling med hensyn til hvordan statsmakten skulle organiseres. Kan man se det som et resultat av en videre utvikling av noe som var påbegynt, slik at skrittet videre fra enevelde til en begynnende rettsstat, var kanskje ikke så langt?

Finnemore og Sikkink peker på at for at normer skal kunne spres, må de bli tatt inn hos noen sentrale aktører. Disse spiller en kritisk rolle med hensyn til å promotere de nye normene og presse på for å få gjennomslag for disse (Finnemore, Sikkink, 1998:892).

Det finnes et mønster ved spredning av nye normer, som viser at de gjerne har startet som innenlandske normer, som siden sprer seg internasjonalt. Det at de sprer seg fra et land til et annet, og at denne prosessen fortsetter, er noe som er med på å styrke normene og oppfattelsen av at disse nye normene er viktige og riktige (Finnemore, Sikkink, 1998:893).

Dette er interessant når vi vurderer det opp mot hvordan opplysningstidens ideer spredte seg, og hvordan de grunnleggende ideene derfra spredte seg fra land til land som skulle få nye konstitusjoner. Vi har i oppgaven sett at både den norske, spanske og franske grunnloven var preget av disse nye politiske normene. Det gjelder også flere andre land i Europa som ikke er nevnt her i oppgaven, i tillegg til USA.

På bakgrunn av dette ser vi en form for ny bevegelse med konstitusjoner bygget på ideene om folkestyre og maktfordeling.

11. Gjeldende lov i Norge under dansketiden og overgangen fra enevelde med kongelov til en skreven konstitusjon

Situasjonen rundt innføringen av eneveldet i 1660 og den nye grunnloven for Danmark-Norge

Jeg vil si litt om den første grunnloven som staten Danmark-Norge fikk, som bakgrunn for å forstå grunnlaget for den betydningen som det senere grunnlovsarbeidet i Norge i 1814 fikk for Norge som nasjon og stat.

Etter innføringen av eneveldet i Danmark-Norge i 1660, ble det i løpet av de neste årene utformet en ny grunnlov som gjaldt for det danske-norske eneveldet – Kongeloven (Mykland, 1978:9). Det som skjedde var at kong Fredrik 3. (1609-70) ble tilbudt arverett for seg og sine arvinger til det dansk-norske riket. Biskopen på Sjælland tilbød på alle de tre stendenes vegne kongen arverett til riket, og kong Fredrik tok imot. Dette fikk som umiddelbar konsekvens at forfatningen var endret, og en ny ordning var trådt i kraft. Den gamle håndfestningen, som det gamle riket bygget på, var nå avskaffet, og som en konsekvens av det måtte en ny forfatning forfattes.

Ordningen med håndfestning hadde frem til nå vært knyttet opp mot valg av kongen, som en form for motytelse til riksrådet som hadde valgt kongen. I og med valget av kong Fredrik 3. som ny konge, endret dette seg. En håndfestning var en form for skriftlig avtale eller kontrakt eller kontrakt mellom kongen og riksrådet, hvor det ble nedtegnet alle betingelser som kongen lovet at han skulle styre etter.

Kongen satte raskt ned et utvalg som fikk i oppgave å revidere forfatningen. Dette utvalget bestod av en blanding av adelsmenn, borgere og geistlige (Sogner, 1996:14).

Dette representerer en stor endring, fra en skriftlig avtale som bare var ment til å klargjøre hvilke regler som kongen måtte forholde seg til i sitt styre, og over til skriftlig forfatning. Frem til 1814 var det kong Christian Vs lovbok som var gjeldende rett i Norge.

Det moderne forfatningsbegrepet som ble vanlig fra slutten av 1700-tallet medførte en vesentlig endring – et skifte fra et faktisk til et normativt begrep.

Dette innebar at forfatningen ikke bare beskrev hvordan samfunnet i realiteten var, men den normerte en politisk visjon for samfunnet, og dette innebar en forandring (Michalsen (red.), 2008).

Grunnlovens tilblivelse i 1814 var en del av et større bilde, en global forfatningsbevegelse som startet i 1776 med den amerikanske føderale grunnloven (Michalsen, (red.), 2008).

Påvirkningen kom fra flere hold, fra John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Charles Montesquieu og Immanuel Kant for å nevne noen av de viktigste tenkerne i opplysningstiden som var opptatt av politikk.

I tillegg ble grunnlovsarbeidet på Eidsvoll påvirket av forfatningspraksis internasjonalt som startet med den amerikanske forfatningen i 1776 og som blant annet fortsatte med de franske forfatningene i 1790-årene, den nederlandske fra 1798, den svenske fra 1809 og den spanske fra 1812. I tillegg til påvirkningen fra disse forfatningene, ble også grunnlovsarbeidet preget av viktige geopolitiske forhold på slutten av 1700-tallet (Michalsen, (red.) 2008).

Revolusjonene i Frankrike og USA fikk en stor betydning. Revolusjonen i Frankrike ble viktig fordi den la grunnlaget for en oppfatning om at staten tilhører nasjonen, det vil si folket. Den amerikanske revolusjonen ble viktig fordi den førte til en forfatning som innførte konstitusjonell beskyttelse for borgerrettigheter og frihet og kontroll med domstolene.

Modeller, eksempler og prinsipper fra andre lands konstitusjoner kan bidra til å belyse våre egne reformforslag (Smith, 2010).

Ut fra dette ser vi at utformingen av en grunnlov i 1814 inngikk i en del av et større bilde. I dette bildet finner vi forhold som både omfattet nye strømninger i folket i form av nye tanker og oppfatninger om hvordan forholdet mellom folket og de styrende skulle være.

I tillegg inngår det flere konkrete eksempler i form av nye grunnlover i andre land som ble brukt som forbilde og inspirasjon når vi i Norge skulle starte arbeidet med å lage en ny forfatning.

Dessuten kan vi heller ikke se bort fra at hvordan man forholdt seg i Norge til hele spørsmålet om en ny grunnlov for landet, var avhengig av flere utenrikspolitiske forhold knyttet til stater som Frankrike, Storbritannia og Russland. Arbeidet med å gi Norge en ny konstitusjon fant sted i lys av dramatiske begivenheter i Europa og en usikker situasjon for et lite land, i union med Danmark. Gjennom unionen ble Norge dratt med inn i storpolitiske saker som også fikk stor betydning for oss.

12. Stemmeretten og odelsretten

I denne delen av oppgaven har jeg lyst til å rette fokuset mot en mulig sammenheng mellom stemmerett og odelsrett, som kan gjenspeile bøndenes samfunnsrolle.

Odelsretten og dens betydning for bøndene, ble som vi har sett, tatt opp til diskusjon på Eidsvollsforsamlingen. Der var det også deltakere som påpekte hvilken betydning odelsretten hadde når det gjaldt å sikre bøndenes frihet fremover.

Andre krefter i samfunnet ønsket å fjerne odelsretten. Etter noen diskusjoner ble odelsretten til bøndene likevel grunnlovsfestet i 1814.

Det kan være interessant å se litt nærmere på sammenhengen mellom grunnloven, stemmeretten til bøndene, bøndene som samfunnsklasse og deres politiske rettigheter, og grunnlovs-festingen av odelsretten.

Man kan argumentere for at man ved å ta odelsretten inn i lovverket, bidro dette til å gi vern av denne tradisjonelle retten. Det at Eidsvollsforsamlingen sørget for at lovverket stadfestet en ordning som var viktig for en stor og grunnleggende samfunnsgruppe i Norge, kan tas til inntekt for at bøndene også her lyktes med å få gjennomslag for sitt syn i en sak som var viktig for dem.

Det kan argumenteres for at grunnen til at dette ble en realitet, er noe av den samme som at bøndene faktisk fikk stemmerett i grunnloven.

Begge deler viser at bøndene hadde en reell rolle i de politiske maktstrukturene i Norge, om ikke formelt, så i hvert fall reelt i form av en sedvane hvor de hadde både innflytelse og reell makt.

Til sammenligning hadde de svenske bøndene en formell plass i det svenske politiske systemet. Der var de representert i Riksdagen som en av fire stender. De bøndene som ble gitt stemmerett i den norske grunnloven i 1814, var bønder som var selveiere eller leilendinger på matrikulerte gårder. Også historiker Marthe Hommerstad fremhever hvordan stemmeretten som ble vedtatt på Eidsvoll, var den mest omfattende i Europa i sin tid (Hommerstad, 2010:105).

For å forklare hvorfor odelsretten ble grunnlovsfestet, peker Hommerstad på den forestillingen om den norske bonden som mange innenfor eliten i Danmark-Norge hadde. De betraktet odelsretten som noe som var en vesentlig del av bøndenes identitet, og som de mente bøndene selv betraktet som noe som ga dem frihet og likhet.

Men hva består egentlig odelsretten av? Odelsretten har hele tiden vært, og er fremdeles i dag, en rett som arvingene til en odelsbonde har til å kjøpe igjen gården fra fremmede.

Denne retten er videre klargjort gjennom regler, og det samme gjelder prisen som skal gjelde for kjøpet.

Odelsretten er et gammelt prinsipp, som var godt innarbeidet i den norske kulturen. (Hommerstad, 2010:106).

Den dansk-norske eliten hadde en tydelig oppfattelse av at den norske bonden var stolt og fri. De hadde også en forestilling om at odelsretten spilte en viktig rolle som en direkte årsak til at bøndene var spesielt kongetro folk med en sterk kjærlighet for landet sitt (Hommerstad, 2010:107).

Det er tydelig at odelsretten av eliten ble oppfattet å være svært viktig for bøndene, at den så og si utgjorde en viktig lokalpolitisk regel. Ut fra at politikk kan sies å handle om fordeling av goder, verdier og byrder i et samfunn, ser vi at odelsretten i lang tid må ha vært en viktig regel som regulerte kjøp og salg av odelseiendommer rundt omkring i lokalsamfunnene.

Marthe Hommerstad hevder at den romantiske oppfatningen av bonden og den betydningen odelsretten hadde for han, lå til grunn for at mennene på Eidsvollsforsamlingen gikk inn for å vedta så vide regler for stemmerett. Hun underbygger dette med at det grunnleggende positive synet på bonden, og hans rettigheter i staten, var viktige argumenter som veide tungt når man vurderte hvem som skulle få stemmerett i den nye konstitusjonen.

Hun hevder videre at stemmeretten til bøndene ble starten på at de som gruppe etter hvert vokste fram som politiske aktører som gjorde seg gjeldende også i den nasjonale politikken (Hommerstad, 2010:118).

Med det hadde bøndene også endelig tatt skrittet opp fra rollen som lokal politisk aktør, og til en rikspolitisk aktør, vil jeg legge til.

13. Forslag til videre forskning.

Etter å ha vurdert alt materialet jeg har jobbet med i forbindelse med denne oppgaven, vil jeg peke på at hovedspørsmålet i oppgaven, om hvordan og hvorfor grunnloven fra 1814 ble så liberal, er et spørsmål som det er vanskelig å svare godt på.

Det er også det jeg har sett at både historikere, statsvitere og jurister har vært enige om. Det er ikke lett å gi et klart svar på dette spørsmålet, da det er sammensatt, og årsakene er komplekse. I oppgaven har jeg belyst de mest sentrale forklaringene som flere har samlet seg om.

Jeg valgte i denne oppgaven å ta utgangspunkt i spørsmålet om stemmerett. Flere historikere, og professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, Trond Nordby, har lagt vekt på at noe av det som gjorde grunnloven så enestående nettopp var de liberale regler for stemmerett sammenlignet med andre grunnlover fra samme tidsperiode. Han betegner grunnloven som liberal på dette grunnlag. Dette er et tema som kan belyses fra mange andre synsvinkler enn det jeg har gjort her.

Underveis med å finne ut mer om hvorfor bøndene fikk stemmerett, har jeg fått ny innsikt i bøndenes rolle i det politiske systemet på lokalt plan.

Dette tenker jeg også er et område som det kan være spennende og forske nærmere på.

Hvilken betydning hadde det at bøndene hadde deltatt i lokalt styre og stell, og tatt mange små og store avgjørelser selv rundt omkring i bygdene?

Hva betydde denne erfaringen for dem selv, og hvordan virket det inn på hvordan de ble betraktet av de ledende menn i samfunnet?

Også spørsmålet om hvorvidt embetsmennene som deltok på Eidsvollsforsamlingen, så for seg muligheter for egen vinning ved å gi bøndene stemmerett, eller hva som i hovedsak lå bak som motiver for at de stemte slik de gjorde, er noe som det kunne være interessant å få vite mer om.

Det er bare å glede seg til grunnlovsjubileet i 2014, som kommer til å bringe med seg mange nye og spennende problemstillinger og spørsmål med utgangspunkt i denne spennende delen av Norges historie!

Litteraturliste

Andenæs, M. (2001): *Grunnloven vår*.

Oslo: Universitetsforlaget. 14.utgave.

Dyrvik, S. (1978): Den lange fredstiden. 1720-1784. I (red.) Knut Mykland: Bind 8, *Norges historie*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag A/S.

Dørum, K. & Sandvik, H., (2012): *Opptøyer i Norge 1750-1850*.

Oslo: Scandinavian Academic Press.

Fangen, K. (2010): *Deltagende observasjon*.

Bergen: Fagbokforlaget.

Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998):

International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*, Vol. 52, No.4., 887-917.

Fure, E., (1989): *Eidsvoll 1814. Hvordan grunnloven ble til*.

Oslo: Dreyer.

Hommerstad, M., (2010):

Bonden og stemmeretten – embetsmennene og synet på bøndene. I: Sandvik, H. (red.). *Demokratisk teori og historisk praksis. Forutsetninger for folkestyre 1750-1850*.

Danmark: Scandinavian Academic Press.

Imsen, S. (1990): *Norsk bondekommunalisme fra Magnus Lagabøte til Kristian Kvart*.

Del 1. Middelalderen. Oslo: Tapir Forlag

Johannessen, A., Tufte, P.A., Kristoffersen, L., (2007):
Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo: Abstrakt Forlag

Koht, H., (1914): *1814. Norsk dagbok hundre aar efterpaa*.
Kristiania: H. Aschehoug & Co (W.Nygaard).

Maddex, R., (1996): *Constitutions of the world*.
Washington, D.C: CQ Press.

Malnes, R., Midgaard, K., (2004): *Politisk tenkning*.
Oslo: Universitetsforlaget.

Midgard, K., Rasch, B.E.(red.), (2004): *Demokrati – vilkår og virkninger*.
Bergen: Fagbokforlaget

Michalsen, D.(2008):
Rettshistorie. Introduksjonsforelesning, 22.09.08
Forelesning ved Juridisk Fakultet, Universitetet i Oslo.

Michalsen, D.(2008):
Rettshistorie. 17.mai grunnloven. 09.10.08
Forelesning ved Juridisk Fakultet, Universitetet i Oslo.

Michalsen, D. (red.), (2008):

Forfatningsteori møter 1814.

Oslo: Akademisk Publisering A/S.

Mykland, K. i Mykland, K. (red.), (1978):

Norges historie. Bind 9 – Kampen om Norge 1784-1814.

Oslo: J.W. Cappelens Forlag A/S.

Mykland, K., Opsahl, T., Hansen, G. (1989):

Norges grunnlov i 175 år.

Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S

Nordby, T., (2010): *Grunnlov og styreform. Norge 1814-2010.*

Oslo: Universitetsforlaget.

Rian, Ø., (2003): *Embetsstanden i dansketida.*

Oslo: Det Norske Samlaget

Ringvej, M. (2011): *Makten og ordene. Demokrati og ytringsfrihet fra Athen til Eidsvoll.*

Oslo: Humanist Forlag.

Ringvej, M. (2010): *Bildet av folket, Frankrike 1789-1848. I: Sandvik, H. (red.): Demokratisk teori og historisk praksis. Forutsetninger for folkestyre 1750-1850.* Oslo: Scandinavian Academic Press.

Rokkan, S. (1995): *Stat, nasjon, klasse.* Oslo: Universitetsforlaget

Sars, E., (1882): Innledning & Avslutning, i (Red.) Supphelle, Steinar *Historisk indledning til Grundloven.*

Seip, J.A., (1997): *Utsikt over Norges historie.* Oslo: Gyldendal

Smith, E., (2010): *Konstitusjonelt demokrati.* Bergen: Fagbokforlaget.

Sogner, S., (1996): Eneveldet og folket. I *Aschehougs Norgeshistorie. Bind 6 – Krig og fred 1660-1780.* Hovedredaktør: Knut Hjelte. Medredaktører: Knut Kjeldstadli, Even Lange, Sølvi Sogner. Oslo: Aschehoug & Co.

Sogner, S. (1996): Den protestantiske etikk og den industriøse revolusjon. I: Helle, K. (red.), Kjeldstadli, K., Lange, E., Sogner, S.,(medredaktører): *Aschehougs Norges Historie. Bind 6. Krig og fred.* Oslo: Aschehoug & Co

Steen, S., (1996): *Langsomt ble landet vårt eget.*

Oslo: Andresen & Butenschøn Forlag A/S

Sørensen, Ø., (2004): Det nye Norge i det nye Norden 1814-1850. I (red.) Engman, M. & Sandstrøm, Å.,

Det nya Norden efter Napoleon. Acta Universitatis Stockholmiensis 2004.

Universitetet i Bergen (2013): *Grunnlova av 1814 i skjeringspunktet mellom erfaring og visjon.* Lokalisert på URL: <http://www.uib.no/fg/rettskultur/23611/grunnlova-av-1814-i-skjeringspunktet-mellom-erfaring-og-visjon> [Lesedato 11.05.13]

Universitetet i Oslo (2013): *Nye perspektiver på grunnloven.*

Lokalisert på URL: <http://www.jus.uio.no/ior/forskning/prosjekter/nye-perspektiver-grunnloven/index.html> [Lesedato 11.05.13]

Universitetet i Oslo (2013): *1814 – grunnloven - Historisk virkning og sosial forankring.*

Lokalisert på URL: <http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/prosjekter/1814-prosjektet/>

[Lesedato 11.05.13]

Østerud, Ø., Goldmann, K., Pedersen, M.N. (red.), (2004): *Statsvitenskapelig leksikon.*

Oslo: Universitetsforlaget.

Øverås, A., Midgaard, J., (1963): *Norges historie. Med hoveddrag av de andre nordiske lands historie for gymnas og lærerskoler.* Sjette utgave.

Oslo: H. Ascherhoug & Co (W.Nygaard)

Wasberg, G.C., (1964): *Historien om 1814. Med dokumenter, sitater og bilder.*
Oslo: Dreyers Forlag.

Norsk sammendrag

Masteravhandling i offentlig lederskap, MPA 6 av Gerd Kristin Nymoen Thorin.

Veileder: Bent Sofus Tranøy.

“Grunnloven og den liberale stemmeretten. Hvordan og hvorfor fikk Norge en så liberal grunnlov i 1814?”

I denne oppgaven er temaet grunnloven fra 1814, og det sentrale forskningsspørsmålet er hvordan og hvorfor den ble så liberal. Fokuset er avgrenset til å konsentrere seg om stemmeretten, og gjøre en casestudie av hvordan Norge kunne få en grunnlov som gav så vidtgående stemmerettigheter at selveiende bønder ble inkludert. Dette skiller seg ut fra situasjonen i andre land i Europa i samme periode. Ut fra dette perspektivet, har oppgaven som hensikt å undersøke hva det kan være med det politiske systemet, tradisjonene i Norge i seg selv, i tillegg til som en del av Danmark-Norge i en langvarig union, og påvirkning utenfra som kan forklare stemmeretten til bøndene. Jeg har hovedsakelig fulgt 2 spor i jakten på årsakene til de radikale bestemmelsene i grunnloven. Det ene sporet peker tilbake på den århundrelange tradisjonen som finnes i det norske politiske systemet med vekt på lokal politisk samhandling på bygdene. I dette systemet har bøndene, kanskje først og fremst de mer fremstående bøndene i bygdene, men også fellesskapet av bøndene som sådan, vært en tydelig politisk aktør. Jeg har ønsket å se på hva dette kan ha betydd for at man ga bøndene stemmeretten. I arbeidet med dette temaet, har jeg tatt for meg det politiske systemet var i Norge, spesielt i perioden frem mot 1814. Jeg har sett mest på samhandling mellom lokalmiljø og sentralmyndighet, og hvordan politiske saker ble håndtert i de små bygdesamfunnene. Det som har vært viktig med dette, har vært å finne ut hvorvidt bøndene virkelig var en etablert politisk aktør lenge før de fikk stemmerett. Det andre sporet peker tilbake på påvirkningen fra opplysningstidens nye tanker om politisk frihet, folkestyre og maktfordeling. I arbeidet med dette temaet, har jeg tatt for meg hvilke grunnleggende ideer som opplysningstiden brakte med seg med hensyn til folkestyre og tanker om maktfordeling i et politisk system. Videre har jeg sett på hvilke sentrale tenkere som formidlet dette. Med det som utgangspunkt, har jeg sett på hva politiske normer og verdier er, og hvordan politiske normer og verdier, slik som opplysningstidens tanker om folkestyre og maktfordeling, blir spredt. Avslutningsvis har jeg sammenfattet hvilke temaer det kan være interessant å forfølge med videre forskning.

Engelsk sammendrag (abstract)

Masters composition in public leaderships. Of: Gerd Kristin Nymoen Thorin.

Tutor: Bent Sofus Tranøy.

“The Constitution and the paragraph related to liberal voting-rights.

How and why did the Constitution of Norway in 1814 become such a liberal constitution?”

In this master thesis I have worked with a case-study of the Constitution of Norway as it was written in 1814. My main focus in this work has been to investigate and find out more about how and why the Constitution became such a liberal Constitution. The fact that it was liberal, is becoming very obvious when we compare it with other countries in Europe that also got their new written constitutions in the period between 1750 and 1850.

The main issue in this work has been to look more closely into the voting rights issue and find out how Norway could give itself a new Constitution with very liberal voting rights. These rights were given to the farmers who owned their own land and farms. These decisions helped to give Norway an outstanding and very liberal Constitution in its time. From this starting point, I have been working to find out if the explanations for this fact can be found in the history of the political system, and the Norwegian traditions in general and also as a part of a longstanding union of Denmark-Norway. How that can this help explain the voting rights? I have been following two different paths in this work concerning the radical and liberal voting rights in the Constitution. The first path is pointing in the direction of the long tradition that was lasting for centuries in the Norwegian political system, a tradition that also gave people in the rural areas the rights to carry out their own political decision-makings. In this system, the farmers, first and for most the wealthiest farmers, but also the congregation of the farmers who were living there, had the opportunity to act in the political system and make decisions. While working with this path, I have looked more closely in to how the political system was constructed in Norway the last years leading up to the years of 1814. In particular I have been looking into the communication and the interaction between the local community and the central government, and how the local community was acting to solve different kind of political cases and questions at the level of the local community. The second path is pointing back to the influence from the enlightenment and its new breaking ideas of political freedom, democracy and the separation of the political powers.

While working with these questions, I have been looking into the work of political philosophers such as John Locke and Jean-Jacques Rousseau. I have studied political norms and values and tried to find out more about how this new ideas could be spread from one country to another and which mechanisms that are making that happen. Finally, I have made an evaluation of what kind of information I have found during this work, which can reveal more about how things resulted in the Constitutions paragraphs concerning the rights to vote.